

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jitka Rounová

**Překážka litispendence
v mezinárodním právu soukromém**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Mgr. Magdalena Pfeiffer, Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12. 11. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 98 704 znaků včetně mezer.

Jitka Rounová

diplomantka

V Glasgow dne 12. 11. 2024

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí této diplomové práce doc. JUDr. Mgr. Magdaleně Pfeiffer, Ph.D. za její vstřícnost, trpělivost, čas a cenné připomínky, které mi v průběhu vypracování diplomové práce poskytla.

Zároveň bych ráda poděkovala své rodině, přátelům a kolegům, kteří mě podporovali při psaní této práce i po celou dobu mého studia.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Paralelní soudní řízení a jejich možná řešení	3
2.1. Pozitivní konflikt soudních pravomocí	3
2.2. Překážka litispendence jako pojem v mezinárodním civilním procesním právu.....	5
2.3. Další způsoby řešení paralelních soudních řízení	8
2.3.1. Forum non conveniens.....	8
2.3.2. Anti-suit injunction.....	11
3. Překážka litispendence ve vztahu k soudním řízením vedeným v EU.....	13
3.1. Okamžik zahájení řízení.....	14
3.2. Totožnost řízení	17
3.2.1. Totožnost stran	17
3.2.2. Totožnost věci.....	20
3.3. Související řízení.....	22
4. Překážka litispendence ve vztahu k soudním řízením vedeným ve třetích státech	24
4.1. Zvláštní úprava nařízení Brusel I bis	24
4.2. Další mezinárodní instrumenty	28
5. Budoucnost překážky litispendence v mezinárodním právu soukromém	31
5.1. Navrhované změny v rámci evropské úpravy	31
5.2. Jurisdiction Project v rámci Haagské konference mezinárodního práva soukromého.....	32
6. Závěr.....	36
Seznam zkratek	38
Seznam použitých zdrojů	39
Abstrakt	45
Abstract	46

1. Úvod

Otázka, zda se lze nejen ve vnitrostátních, ale i v mezinárodních soukromoprávních řízeních dovolávat překážky litispendence s cílem zabránit možnosti kontradiktorních rozhodnutí, je v dnešní době relevantní více než kdykoli předtím.¹ S rostoucí globalizací a evropskou integrací je navazováno více mezinárodních obchodních styků i osobních vztahů než kdykoli dříve. S tím souvisí i rostoucí počet řízení s mezinárodním prvkem a riziko mezinárodních jurisdikčních konfliktů.

Cílem této práce je odpovědět na výše položenou otázku pohledem současného globálního právního světa a analyzovat právní úpravu překážky litispendence jako způsobu řešení jurisdikčních konfliktů v mezinárodním civilním procesním právu s důrazem na evropská nařízení. Výsledkem předkládané diplomové práce by mělo být i zhodnocení překážky litispendence ve světle současných úvah o důslednější regulaci paralelních soudních řízení na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého, eventuálně v rámci Evropské unie (dále také „EU“).

V úvodní kapitole je pozornost věnována nejprve zdroji paralelních soudních řízení a důvodu, proč je předcházení paralelním soudním řízením v mezinárodním civilním procesním právu nezbytné. Následně je představen samotný koncept překážky litispendence a její specifika v mezinárodním právu soukromém v kontrastu s pravidly vnitrostátního civilního procesu. Vedle překážky litispendence se práce zabývá i dalšími způsoby předcházení paralelním řízením jako jsou *forum non conveniens* a *anti-suit injunction*. Jelikož úprava paralelních řízení na mezinárodní úrovni vyžaduje alespoň minimální mezinárodní spolupráci, nejčastěji paralelní řízení v mezinárodním právu civilním procesním nejsou upravena vůbec.

Druhá kapitola si klade za cíl podrobně analyzovat aktuální právní úpravu překážky litispendence v bruselském systému. Důvodem pro výběr právě tohoto režimu je jeho nepopiratelný význam nejen pro české mezinárodní právo soukromé. Překážka litispendence je upravena napříč všemi nařízeními upravující mezinárodní soudní příslušnost, ovšem nejkompaktněji je upravena v nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1215/2012 ze dne 12.

¹ Obdobnou otázku si klade již Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti ve svém rozhodnutí ze dne 15. 5. 1925, *Certain German Interests in Polish Upper Silesia*, str. 20: „It is a much disputed question in the teachings of legal authorities and in the jurisprudence of the principle countries whether the doctrine of litispendence, the object of which is to prevent the possibility of conflicting judgements, can be invoked in international relations in the sense that the judges of one State should, in the absence of a treaty, refuse to entertain any suit already pending before the courts of another State, exactly as they would be bound to do if an action on the same subject had at some previous time been brought in due form before another court of their own country.“

prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Brusel I bis“), které je přímým nástupcem Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Brusel I“) a Úmluvy ze dne 27. 9. 1968 o mezinárodní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Bruselská úmluva“). Konkrétní aspekty překážky litispendence, jejichž výklad se může lišit v každé právní kultuře, zahrnují stanovení okamžiku zahájení řízení a vymezení totožnosti řízení. V samotném závěru druhé kapitoly je podrobně rozebrán institut souvisejících řízení v režimu nařízení Brusel I bis, který zmírňuje rigiditu striktní překážky litispendence.

Třetí kapitola navazuje na základní analýzu překážky litispendence ve vnitroeurovském režimu a rozšiřuje ji na otázku paralelních řízení vedených ve třetích státech. Občanská a obchodní řízení vedená paralelně v Evropské Unii a ve státech Evropského sdružení volného obchodu jsou regulována Luganskou úmluvou, která obsahuje překážku litispendence po vzoru nařízení Brusel I. Pro ostatní třetí státy ovšem neexistuje jednotný právní rámec. Základním východiskem jsou zde články 33 a 34 nařízení Brusel I bis, které za specifických podmínek rozšiřují použití překážky litispendence i ve vztahu k řízením zahájeným i mimo Evropskou Unii. Toto „otevření“ bruselského systému bývá považováno za přiblížení se k angloamerickému institutu *forum non conveniens*, pro které je také typická širší míra uvážení soudce než v případě překážky litispendence. Bez významu není ani Haagská Úmluva o soudních rozhodnutích, která svoji vlastní verzi překážky litispendence aplikuje ve vztahu mezi řízeními ve věci samé zahájenými paralelně s řízením o uznání a výkonu rozhodnutí vydaném v jiném smluvním státě. I zde je základním způsobem řešení paralelních řízení překážka litispendence.

Cílem závěrečné kapitoly je přiblížit budoucnost regulace paralelních řízení v mezinárodním právu soukromém. V tomto kontextu jsou rozebrány aktuální návrhy na novelizaci stávající právní úpravy v evropských nařízeních. V nadcházejících letech bude pro úpravu paralelních řízení klíčový také projekt nové mezinárodní úmluvy připravovaný na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého. S ohledem na tyto změny bude důležité odpovědět na otázku, zda překážka litispendence ob stojí jako způsob řešení pozitivního konfliktu soudních pravomoci v mezinárodním měřítku i v nadcházejících letech.

2. Paralelní soudní řízení a jejich možná řešení

Pokud se máme do hloubky zabývat institutem překážky litispendence v mezinárodním právu soukromém, je na místě začít tam, kde tato překážka vzniká, a to u pozitivního konfliktu soudních pravomocí soudů dvou či více států. Pokud tento konflikt není efektivně vyřešen, může vést k paralelním soudním řízením v různých státech, což přináší řadu komplikací, od možnosti vydání protichůdných rozhodnutí až po obtíže s uznáním a výkonem těchto rozhodnutí. Paralelním řízením lze předcházet použitím řady institutů, od překážky litispendence přes *forum non conveniens* až po *anti-suit injunction*. Pokud zde hovoříme o paralelních (soudních) řízeních, rozumíme tím civilní řízení, která probíhají ve stejnou dobu mezi stejnými stranami a ve stejné věci.

2.1. Pozitivní konflikt soudních pravomocí

Každý stát zásadně sám svými právními normami určuje, nezávisle na jiných státech, meze pravomocí svých jurisdikčních orgánů, což může vést a vede k tomu, že k rozhodování konkrétní občanskoprávní věci jsou oprávněny soudy (justiční orgány) dvou nebo i více států.² Situaci, kdy k rozhodování jedné konkrétní občanskoprávní věci budou příslušné soudy více států, označujeme jako pozitivní konflikt soudních pravomocí. Opakem je negativní konflikt soudních pravomocí, kdy na základě platných jurisdikčních norem nelze určit pravomoc soudu žádného státu.³

Pozitivní konflikt soudních pravomocí dvou různých soudních soustav může vést ke dvěma odlišným následkům v závislosti na důvěře v zahraniční soudní systém, mezinárodní justiční spolupráci a slučitelnosti právních pořádků.⁴ Pokud mezi dotyčnými státy nefunguje mezinárodní justiční spolupráce, není zde důvěra v zahraniční soudní systém či se jedná o vzájemně neslučitelné právní řády, při konfliktu soudních pravomocí zpravidla rozhodne každý

² KUČERA, Zdeněk. Mezinárodní právo soukromé. Praha: Orbis, 1975. str. 314; také v KUČERA, Zdeněk. Mezinárodní právo soukromé. 4. oprav. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-037-6. str. 361; COOK, Justin Paul. *Declining jurisdiction in the Hague's proposed judgments convention: amalgamating the 'more appropriate forum' and the 'clearly inappropriate forum' tests to provide the optimal forum non conveniens clause*. Online. Australian international law journal. 2014, roč. 21, č. 21, s. 19-39. ISSN 1325-5029. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_gale_infotracademiconefile_A455989179. [cit. 2024-09-25]; JANEČKOVÁ, Pavlína. *Lis pendens as the solution of jurisdictional conflicts*. Online. IJAS. 2017. Dostupné z: https://is.muni.cz/publication/1401158/Janeckoava_clanek.pdf. [cit. 2024-11-02], str. 357.

³ KUČERA 1975, str. 314; KUČERA, 1999, str. 361; také TICHÝ, Luboš. *Problematika litispendence a jejích následků v nařízení Brusel I bis i ve vztahu k třetím státům*. Právník, ročník: 158, č. 11 /2019, str. 1027.

⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza a VALDHANS, Jirí. *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-699-1, str. 60.

z příslušných soudů bez ohledu na paralelně běžící řízení v zahraničí. Vzájemnému uznání a výkonu vydaných rozhodnutí však bude bránit překážka věci rozhodnuté.⁵ Typickým příkladem může být občanskoprávní spor vedený paralelně v zemích, které spolu nevedou žádnou formu justiční spolupráce. Výsledkem takového paralelního řízení tedy budou dvě pravomocná rozhodnutí s účinky pouze ve státě původu každého rozhodnutí. Tichý označuje tento přístup za „základní“, neboť byl zcela běžný v minulosti a přetrvává i v národních úpravách celé řady států. Ve většině národních úprav mezinárodního práva procesního není úprava následků litispendence obsažena a ani judikatura se touto otázkou nezabývá.⁶ Jiní autoři označují tuto cestu jako zcela schůdnou, neboť s důsledky paralelního řízení bude náležitě naloženo v řízení o uznání a výkonu skrze aplikaci principu *res iudicata*.⁷

Druhý výše uvedený způsob řešení pozitivního konfliktu soudních pravomocí je způsob, jehož předpokladem je fungující mezinárodní justiční spolupráce a vzájemná důvěra v soudní soustavu druhého státu. Zde bude, i v případě pozitivního konfliktu soudních pravomocí, rozhodnuto pouze v jednom státě a následně nebude z procesního hlediska nic bránit uznání a výkonu takového rozhodnutí ve státě druhém.⁸ Příkladem může být pozitivní konflikt soudních pravomocí při určování mezinárodní soudní příslušnosti podle nařízení Brusel I bis. Zde je vhodné podotknout, že pojem „soudní příslušnost“ má v evropském právu autonomní význam, který odpovídá českému pojmu „soudní pravomoc“.⁹ Obecná soudní příslušnost podle článku 4 se určuje podle bydliště žalovaného. Ovšem články 7 až 9 uvádí výčet případů, pro které příslušnost rozšiřuje i na soudy dalších států, typicky pro spory ze smluv s plněním v jiném státě. Jakýkoli z takto příslušných soudů tak může ve sporu rozhodnout a v ostatních členských státech bude jeho rozhodnutí uznáno a vykonáno.

Proč v tomto případě nedošlo k rozdělení sporu a paralelní existenci dvou různých rozhodnutí, která není možné uznat a vykonat v zahraničí? Důvodem jsou harmonizovaná pravidla založená mezinárodní justiční spoluprací, jejichž cílem je předcházet vzniku paralelních řízení, a z nich plynoucím negativním důsledkům pro účastníky sporů i pro celou soudní soustavu.

⁵ ROZEHNALOVÁ, str. 60.

⁶ TICHÝ, Luboš, str. 1013.

⁷ MCLACHLAN, Campbell. *Lis pendens in international litigation*. Online. Leiden: Martinus Nijhoff, 2009. ISBN 90-474-4144-3. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_proquest_ebookcentralchapters_1112627_4_7. [cit. 2024-11-02]., str. 60 a zde uvedené citace.

⁸ ROZEHNALOVÁ, str. 60.

⁹ Srov. např. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 19. 8. 2004, sp. zn. 19 Co 1782/2004.

Paralelní vedení soudních sporů je obecně považováno za nežádoucí jev.¹⁰ Nejen, že zbytečně zahlučuje již tak vytíženou soudní soustavu, ale vede také ke zdvojení nákladů na vedení sporu, časovou náročnost, právní nejistotu účastníků, možný vznik protichůdných rozhodnutí, a výše uvedeným problémům s uznáním a výkonem těchto rozhodnutí.¹¹

S ohledem na pokračující globalizaci a evropskou integraci se v národních i mezinárodních úpravách objevují snahy paralelní řízení efektivně řešit či jim dokonce předcházet. Vzniku paralelních řízení ale v globálním měřítku nikdy nelze zcela zabránit.¹² Vytvoření systému, ve kterém nebudou efektivně umožněna paralelní řízení, totiž obecně vyžaduje jistý stupeň důvěry v cizí soudní systém a úpravu této problematiky v právních předpisech.¹³ V evropském systému mezinárodního práva soukromého se díky mezinárodní justiční spolupráci podařilo téměř vymýtit paralelní soudní řízení za použití překážky litispendence.

Obdoba pozitivního konfliktu soudních pravomocí může nastat i ve vztahu mezi soudem a rozhodcem, popř. rozhodčím tribunálem. Taková situace nastane, když bude totožné řízení zahájeno zároveň u soudu i u rozhodce.¹⁴ Tento konflikt však není předmětem této práce.

2.2. Překážka litispendence jako pojem v mezinárodním civilním procesním právu

Termín litispendence (neboli *lis alibi pendens*, někdy také zkráceně jako *lis pendens*, jako „spor jinde probíhající“) označuje právní pravidlo, které umožňuje soudu odmítnout soudní pravomoc, pokud již probíhá paralelní spor v jiném fóru.¹⁵ Překážka litispendence funguje na principu *prior in tempore, potior in iure*, kdy zohledňuje jediné hledisko – hledisko časové.¹⁶

¹⁰ Např. v situaci, kdy ani jedno z rozhodnutí nemá být uznáno a vykonáno ve druhém státu.

¹¹ MALACKA, Michal. *Mezinárodní právo soukromé a procesní: úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčího řízení*. 2. rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-519-7. str. 279; COOK.

¹² JANEČKOVÁ, str. 361.

¹³ MALACKA, str. 279.

¹⁴ ORSÁGOVÁ, Michaela. *Konflikty řízení mezi řádnými soudy a mezinárodní arbitráží*. Online. Disertační práce. 2010. Dostupné z <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/26030/140022806.pdf?sequence=1>. [cit. 2024-11-02], str. 84 a násl.

¹⁵ BASEDOW, Jürgen; RÜHL, Giesela a FERRARI, Franco. *Encyclopedia of private international law*. Online. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. ISBN 978-1-78254-722-8. Dostupné z: <https://doi.org.ezproxy1.lib.gla.ac.uk/10.4337/9781782547235.F.10>. [cit. 2024-11-02], str. 1158. V anglickém originálu jako: „*Lis alibi pendens (meaning 'dispute elsewhere pending', and more commonly shortened to 'lis pendens')* is a legal rule that allows a court to refuse to exercise jurisdiction when there is parallel litigation already pending in another forum.“

¹⁶ PAILLI, Giacomo. *Lis Alibi Pendens within Europe: Is There a Way Out of the 'First in Time' Rule?* Online. 2013. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2276572>. [cit. 2024-11-02], str. 2; FELLMETH, Aaron Xavier. a HORWITZ, Maurice. *Guide to Latin in international law*. Online. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 1-282-73090-8, Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1ustijj/alma9925185177806986. [cit. 2024-11-02].

Překážka litispence je typická pro evropskou kontinentální právní kulturu, včetně právní kultury české.¹⁷

Původ překážky litispence bývá spatřován ve starořímském pojmu *litis contestatio*.¹⁸ Cílem této fáze civilního řízení bylo uzavření smlouvy, kterou strany sporu svěřily rozhodnutí sporu do rukou nestranného soudce. Důsledkem této zvláštní smlouvy byla mimo jiné konsolidace nároků žalobce, který svůj nárok už nemohl měnit.¹⁹ Jedná se tedy o mnohem širší pojem než samotná překážka litispence s přesahem i do hmotného práva.

Za základ moderní litispendenční doktríny můžeme považovat dílo nizozemského profesora Johannese Voeta, který navazoval na dílo renesančního právního akademika Johannese Zangeruse.²⁰ Voet popsal institut překážky litispence ve vztahu k překážce věci rozhodnuté (srov. níže). Jako základní předpoklad pro vznik překážky litispence považoval „totožnost osob, věci a nároku“ a zahájené řízení v téže věci.²¹ Tato východiska ve svých variacích zůstávají základními prvky překážky litispence dodnes.²²

Překážku litispence upravuje i český zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“) v § 8 odst. 2. Nejedná se o všeobecné pevné litispendenční pravidlo, jak jej známe z evropských nařízení.²³ Podle § 8 odst. 2 ZMPS nemají tuzemské soudy k paralelním řízením v zahraničí přihlížet. V odůvodněných případech však může tuzemský soud řízení u něj vedené přerušit, dokud nebude rozhodnuto v dříve zahájeném řízení v zahraničí. Základní podmínkou je zde předpoklad uznání a výkonu zahraničního rozhodnutí v České republice.²⁴

Základním předpokladem účinku překážky litispence je právě totožnost paralelních řízení. Tato totožnost bývá vymezována prostřednictvím dvou až tří základních prvků. Jedná se

¹⁷ MCLACHLAN, str. 93. V českém právním prostředí je překážka litispence v civilních věcech kodifikována v § 83 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁸ MCLACHLAN, str. 52.

¹⁹ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1, str. 123.

²⁰ MCLACHLAN, str. 51.

²¹ „*Exception of lis pendens also requires the same persons, thing and cause. The exception that a suit is already pending is quite akin to the exception of res judicata, inasmuch as, when a suit is pending before another judge, this exception is granted just so often as, and in all those cases in which after a suit has been ended there is room for the exception of res judicata in terms of what has already been said. Thus the suit must already have started to be mooted before another judge between the same persons, about the same matter and on the same cause . . .*” v Johannes Voet (1647-1713), *Commentarius ad Pandectas* (1698) (trans. P. Gane, Durban, 1957), Vol. VI, Bk. XLIV, Tit. 2, pp. 557-562. Citováno z: MCLACHLAN, str. 51, 52.

²² Srov. kapitolu 3 této práce.

²³ *Ibid.*

²⁴ § 8 odst. 2 ZMPS.

o totožnost stran a věci (někdy uváděno zvlášť jako předmět řízení a právní a skutkový základ nároku).²⁵ K rozhodnutí o totožnosti řízení a možném použití překážky litispendence je nezbytné kumulativní splnění totožnosti všech těchto prvků.²⁶ V mezinárodním rozhodčím řízení je tento postup známý jako tzv. *triple identity test*.²⁷ Jelikož se pojetí těchto prvků může zásadně lišit podle právní kultury, procesních pravidel i druhu řízení, bude jim bližší pozornost věnována v následující kapitole v režimu nařízení Brusel I bis a související judikatury Soudního dvora Evropské unie či jeho předchůdců (dále jen „SDEU“), která poskytuje autonomní výklad pojmů obsažených v evropských nařízeních. Jak vyplývá z odst. 34 preambule nařízení Brusel I bis i konstantní judikatury SDEU, při výkladu tohoto nařízení by měla být zajištěna kontinuita s jeho předchůdci: Bruselskou úmluvou a nařízením Brusel I.²⁸ Výklad pojmů zde obsažených je díky tomu stále aktuální i v kontextu současného nařízení, s výjimkami novelizovaných ustanovení.

Tichý k podstatě vymezení totožnosti řízení přidává zajímavou úvahu. Mezi účinností a šíří vymezení identity řízení podle něj platí přímá úměra. Tedy v systémech, kde je identita řízení vymezena úzce, bude relativně větší pravděpodobnost negativních následků způsobených zneužitím tohoto systému, např. při podání žaloby na plnění u soudu jiného státu vedle jinak identického sporu o určení práva. Příliš úzké vymezení identity řízení podle Tichého tedy snadněji umožňuje zneužití systému a vzniku protikladných rozhodnutí, kterým má překážka litispendence zabránit.²⁹

S překážkou litispendence úzce souvisí překážka věci rozhodnuté neboli *res iudicata*, neboť oba tyto instrumenty jsou praktickým ztělesněním principu *ne bis in idem*.³⁰ Účinek *res*

²⁵ TICHÝ, str. 1018-1025.; MCLACHLAN, str. 117, 123; GRIGIENE, Jurgita a CÉRKA, Paulius. *Determining criteria for lis pendens in parallel processing*. Online. Anuario de la Facultad de Derecho, Universidad de Extremadura. 2023, č. 39, s. 243-261. ISSN 0213-988X. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_dialnet_primary_oai_dialnet_unirioja_es_ART0001662580. [cit. 2024-09-30].

²⁶ TICHÝ, str.1020.

²⁷ CREMADES, B. M. a MADALENA, I. *Parallel Proceedings in International Arbitration*. Online. *Arbitration international*. Online. 2008, roč. 24, č. 4, s. 507-540. ISSN 0957-0411. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/arbitration/24.4.507>. [cit. 2024-09-28].

²⁸ Rozsudek SDEU ze dne 20. 5. 2021 ve věci C-913/19, CNP spółka z ograniczoną odpowiedzialnością v. Gefion Insurance A/S, odst. 30.

²⁹ TICHÝ, str. 1017 – 1018.

³⁰ PÅLSSON, Lennart. *The institute of "lis pendens" in international civil procedure*. Online. *Scandinavian studies in law*. 1970, roč. 14, s. 59. ISSN 0085-5944. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_proquest_journals_1303835699. [cit. 2024-09-25], str. 68; YANNACA-SMALL, Katia. *Parallel Proceedings*. In MUCHLINSKI, Peter; ORTINO, Federico a SCHREUER, Christoph. *The Oxford handbook of international investment law*. Online. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-923138-6. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1ustijj/alma990012749610106986. [cit. 2024-11-02], str. 1017.

iudicata se v řízení projeví až po pravomocném rozhodnutí soudu ve věci, neboť jakmile příslušný soud ve věci rozhodne, nemůže se v téže věci vést řízení znovu. Překážka věci rozhodnuté v sobě zahrnuje pozitivní aspekt (rozhodnutí je pravomocné a závazné pro strany sporu) a negativní aspekt (zákaz vést v totožné věci nový spor).³¹

Vztah mezi překážkou *res iudicata* a překážkou litispendence je stále předmětem diskuzí. Někteří tvrdí, že tyto zásady existují odděleně, protože se týkají různých fází řízení, jiní považují zásadu litispendence za rozšíření zásady *res iudicata* či naopak.³² *Res iudicata* je považována za jednu z „obecných zásad právních uznávaných civilizovanými národy“ podle článku 38 odst. 1 písm. c) Statutu Mezinárodního dvora. Překážka litispendence zde standardně uváděna není.³³

2.3. Další způsoby řešení paralelních soudních řízení

Překážka litispendence, které se tato práce věnuje, je pouze jedním z možných řešení paralelních soudních řízení. Pro komplexní pohled na paralelní soudní řízení v mezinárodním právu soukromém jsou níže představeny i další metody řešení této problematiky. Pozornost je zde věnována především institutům *common law* právní kultury, konkrétně *forum non conveniens* a *anti-suit injunction*. Tyto instituty jsou obzvlášť relevantní, neboť kvůli geopolitické blízkosti ke kontinentální právní kultuře dochází k jejich častým vzájemným střetům.

Pro úplnost je nezbytné, vedle výše uvedených, zmínit ještě nejčastější způsob řešení paralelních soudních řízení, a to ignorování paralelního řízení v zahraničí ve prospěch tuzemského i za cenu problematického uznání a výkonu rozhodnutí.

2.3.1. Forum non conveniens

V mnoha právních systémech, především v systému *common law*, mají soudy zbytkovou pravomoc rozhodnout, zda budou vykonávat příslušnost na základě skutkových okolností případu. Hlavním prvkem při výkonu této pravomoci bývá institut *forum non conveniens* (česky institut nevhodného fóra), ve které se promítají úvahy o efektivitě a spravedlnosti, které jsou základem

³¹ BROWER, Charles N., and Paula F. HENIN. *Chapter 5: Res Judicata*, in Kinnear, Meg and Geraldine R. Fischer, et al. (eds). *Building International Investment Law: The First 50 Years of ICSID*. Online. Kluwer Law International, 2015. Dostupné z: <https://www.kluwerarbitration-com.ezproxy.is.cuni.cz/document/TOC-Kinnear-2015>. [cit. 2024-11-02], str. 56.; srov. také PÁLSSON, str. 68.

³² PÁLSSON, str. 68.; MCLACHLAN, str. 49; BROWER, str. 56.

³³ Statut Mezinárodního soudního dvora, dostupné z <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>; Princip *res iudicata* byl výslovně zmíněn i v zápisu výboru drafterů Statutu Mezinárodního soudního dvora dostupné z: https://www.icj-cij.org/sites/default/files/permanent-court-of-international-justice/serie_D/D_proceedings_of_committee_annexes_16june_24july_1920.pdf, str. 335; Dissent soudce Anzilottiho ve věci *Factory at Chorzów*. Online. Interpretation of Judgments Nos. 7 and 8, P.C.I.J. (Ser. A) No. 13, 1927, str. 27; MCLACHLAN, str. 50.

pro rozhodování soudu o nejvhodnějším fóru.³⁴ Tento způsob řešení paralelních soudních řízení byl poprvé použit skotským soudem v případě *Sim v Robinow* a následně potvrzen v anglickém případě *Spiliada*.³⁵ Závěr prvního zmíněného precedentu je považován za podstatu institutu *forum non conveniens* dodnes:

„Námitce *forum non conveniens* nelze nikdy vyhovět, pokud se soud nepřesvědčí, že existuje jiný soud s příslušnou pravomocí, u něhož může být věc projednána vhodněji pro zájmy všech stran a pro účely spravedlnosti.“³⁶

V tomto krátkém citátu Lord Kinneer shrnuje všechny podstatné znaky *forum non conveniens*. Jedná se o námitku, je tedy nezbytné, aby některý z účastníků (pravděpodobně žalovaný) tuto námitku v řízení vznesl. Soud se následně bude zabývat vhodností vlastního fóra, kdy bere v potaz možnosti jiného soudu vést ve věci efektivně řízení a spravedlnost přenesení rozhodování o sporu do jiného fóra. K tomuto postupu se vyjádří i žalobce, jehož důkazní břemeno se bude týkat nemožnosti pokračovat ve spravedlivém procesu v zahraničním fóru.³⁷

Institut *forum non conveniens* umožňuje soudu komplexnější pohled na otázku příslušnosti, než jakou nabízí překážka litispence a její striktní časové pravidlo. Soudci při aplikaci institutu *forum non conveniens* berou v potaz i místo dříve zahájeného řízení, není to ovšem jediné měřítko. Podle Pauknerové se na základě institutu *forum non conveniens* dokonce může soud sám sebe i bez návrhu účastníků prohlásit za nepřislušný ve prospěch jiného fóra a tuzemské řízení zastavit.³⁸

Variantu institutu nevhodného fóra nalezneme vedle národních úprav angloamerické právní kultury také v evropských nařízeních. Článek 12 nařízení Brusel II ter umožňuje opatrovníckým soudům postup obdobný institutu *forum non conveniens* za splnění následujících podmínek: (1) dítě má k jinému státu zvláštní vztah, (2) tento zahraniční soud je vzhledem ke

³⁴ BASEDOW, str. 798-799.

³⁵ Rozsudek skotského Court of Session ze dne 17. 3. 1982 ve věci 19 R 665, *Sim v Robinow*; Rozsudek britského House of Lords ze dne 19. 11. 1986 ve věci [1986] UKHL 10, [1987] AC 460, *Spiliada Maritime Corp v Cansulex Ltd*.

³⁶ *Ibid.*: „the plea of *forum non conveniens* can never be sustained unless the Court is satisfied that there is some other tribunal, having competent jurisdiction, in which the case may be tried more suitably for the interests of all the parties and for the ends of justice.”

³⁷ CRAWFORD, Elizabeth; CARRUTHERS, Janeen. *International Private Law: A Scots Perspective*. 4. vyd. Edinburgh: W. Green, 2015, str. 204-208.

³⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-504-6, str. 141.; BRAND, Ronald A., JABLONSKI, Scott R. *Forum Non Conveniens: History, Global Practice, and Future Under the Hague Convention on Choice of Court Agreements*. Online. New York: Oxford University Press, 2007. Dostupné z: <https://go.exlibris.link/9MHNLwGK>. [cit. 2024-11-02].

svému umístění vhodnější k projednání věci nebo její části a (3) tento postup je v nejlepším zájmu dítěte.³⁹

Pokud jsou všechny podmínky splněny, může soud stanovit lhůtu jedné nebo více stranám, aby informovaly soud tohoto jiného členského státu o probíhající řízení a možnosti přenést příslušnost a aby podaly u tohoto soudu návrh; nebo požádat soud jiného členského státu, aby převzal příslušnost. Pokud ve lhůtě stanovené v odstavci 3 článku 12 nařízení Brusel II ter neobdrží soud informaci o zahájení řízení u vhodněji umístěného soudu, bude soud, u kterého bylo řízení zahájeno nejdříve, v řízení pokračovat.⁴⁰ I přesto, že toto ustanovení bývá v literatuře označováno za *forum non conveniens*, od tradičního pojetí tohoto institutu se zásadně liší. Nařízení totiž neumožňuje, aby soud jednostranně odmítl vlastní příslušnost, vždy je nutná součinnost stran a vhodněji umístěného soudu.⁴¹

I přes nápadnou podobnost tohoto ustanovení a institutu *forum non conveniens*, se nemůže jednat o *forum non conveniens* v pravém smyslu slova. Institut *forum non conveniens* bývá totiž SDEU kategoricky odmítán ve prospěch transparentnějšího pravidla překážky litispendence.⁴² V řízení o předběžné otázce ve věci *Owusu* k výkladu článku 2 dříve účinné Bruselské úmluvy (nyní odpovídá článku 4 účinného nařízení Brusel I bis) SDEU uvedl, že institut *forum non conveniens* ponechává příliš široký prostor pro uvážení soudci, čímž zasahuje do předvídatelnosti pravidel o příslušnosti a právní jistoty účastníků.⁴³ Vedle možného zásahu do právní jistoty občanů Evropské unie SDEU svůj odmítavý postoj opřel i o výjimečnou povahu principu *forum non conveniens*, který je efektivně uplatňován pouze v zemích *common law*.⁴⁴

Anglické soudy nicméně setrvaly na svém stanovisku *Owusu* nenásledovat.⁴⁵ Potvrdily svou pravomoc přerušit řízení ve prospěch soudů nečlenských států a nadále omezovaly vliv a

³⁹ Zpřesňuje čl. 15 dříve účinného nařízení Brusel II bis.

⁴⁰ Článek 12 odst. 3 nařízení Brusel II ter.

⁴¹ PAUKNEROVÁ, str. 141.

⁴² PAILLI, str. 6.

⁴³ Rozsudek SDEU ze dne 1. 3. 2005, *Andrew Owusu v. N. B. Jackson* jednajícímu pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“ a dalším, C-281/02 „*Owusu*“, odst. 41.

⁴⁴ *Ibid*, odst. 43.

⁴⁵ VAN CALSTER, Geert. *Lis Pendens and third states: the origin, DNA and early case-law on Articles 33 and 34 of the Brussels Ia Regulation and its "forum non conveniens-light" rules*. Online. *Journal of private international law*. 2022, roč. 18, č. 3, s. 363-398. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2151720>. [cit. 2024-09-28], str. 366.

použitelnost *Owusu*, pokud se věc netýká jiného členského státu EU.⁴⁶ Po brexitu už navíc nejsou vázány předchozí judikaturou SDEU ani bruselskými nařízeními.⁴⁷

2.3.2. Anti-suit injunction

Institut *anti-suit injunction*, neboli soudní zákaz vést řízení v téže věci u jiného soudu, je další metodou předcházení paralelním soudním řízením pocházející z angloamerické právní kultury. Jak vyplývá z opisného překladu do češtiny, podstatou tohoto soudního příkazu je zakázat straně sporu zahájit či pokračovat v řízení vedeném u jiného soudu.⁴⁸ McLachlan označuje tento institut za „ze své podstaty kontroverzní, protože předpokládá zásah do procesu cizího soudu, i když jen nepřímý“.⁴⁹

Podobně jako v případě institutu *forum non conveniens*, SDEU označil institut *anti-suit injunction* za neslučitelný s bruselským systémem.⁵⁰ Ve svém zásadním rozhodnutí *Turner v. Grovit* SDEU při interpretaci tehdy účinné Bruselské úmluvy (nyní jí odpovídající nařízení Brusel I bis) označil institut *anti-suit injunction* za nepřiměřený zásah do pravomoci zahraničního soudu. Zdůraznil zde i nepřipustnost podložení takového zákazu sankcí. Podle SDEU je jakýkoli soudní zákaz zakazující navrhovateli podat takovou žalobu zásahem do pravomoci zahraničního soudu, který je jako takový neslučitelný se systémem úmluvy.⁵¹

Rozhodnutí působí o to rezolutněji, neboť paralelní řízení ve Španělsku, vůči kterému byla vydána *anti-suit injunction*, bylo zahájeno ve zlé víře za účelem zneutralizovat úspěch žalobce před anglickými soudy.⁵² Ani tyto skutkové okolnosti ale neměly vliv na rozhodnutí SDEU o absolutní nepřipustnosti *anti-suit injunction* ve vztahu k členským státům EU.⁵³

O několik let později stanula před SDEU obdobná předběžná otázka, kterou ovšem dotazující se anglický soud formuloval opačně.⁵⁴ Předběžná otázka směřovala k povaze článku 4

⁴⁶ GRODL, Lukáš. *Forum Non Conveniens Doctrine – post Brexit Applicability in Transnational Litigation*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2022, č. 2, s. 285-303; VAN CALSTER, str. 366.

⁴⁷ FARRINGTON, Francesca. *A return to the doctrine of forum non conveniens after Brexit and the implications for corporate accountability*. Online. *Journal of private international law*. 2022, roč. 18, č. 3, s. 399-423. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2151092>. [cit. 2024-09-26].

⁴⁸ HARTLEY, Trevor C. *Comity and the Use of Antisuit Injunctions in International Litigation*. Online. *The American journal of comparative law*. 1987, roč. 35, č. 3, s. 487-511. ISSN 0002-919X. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/840479>. [cit. 2024-09-26].

⁴⁹ MCLACHLAN, str. 157.

⁵⁰ PAILLI, str. 8.

⁵¹ Rozsudek SDEU ze dne 27. 4. 2004, Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit a dalším, C-159/02, odst. 27.

⁵² MCLACHLAN, str.178.

⁵³ V literatuře kritizováno – srov. PAUKNEROVÁ, str. 118 a citace zde uvedené.

⁵⁴ Předběžná otázka SDEU ze dne 19. 12. 2019, *MG v. HH*, C-946/19.

nařízení Brusel I bis, a tedy zda právo být žalován v místě svého obvyklého pobytu je přímo vymahatelné. Pokud by na první část otázky SDEU zodpověděl kladně, musel by se vypořádat ještě s podotázkou směřující k použitelnosti institutu *anti-suit injunction* k uplatnění tohoto práva.⁵⁵ Žalobkyně pro umožnění vydání *anti-suit injunction* vůči paralelnímu řízení na Novém Zélandu uvedla dva hlavní argumenty. Článek 4 nařízení Brusel I bis byl podle žalobkyně kogentní normou a její podstatou je ochrana práv žalovaných. K ochraně tohoto práva by pak mělo být vhodné využít *anti-suit injunction* jako prostředek vnitrostátního anglického práva.⁵⁶

Žalovaný protiargumentoval s odkazem na rozhodnutí *Owusu*. Výše nastíněný výklad žalobkyně k článku 4 nařízení Brusel I bis považoval za příliš specifický, neboť ani z nařízení samotného nevyplývá. Dále uvedl, že ani z vnitrostátního práva nevyplývá nárok na to být žalován ve státě svého obvyklého pobytu. Podání žaloby v jiném fóru nebylo ani podle vnitrostátního práva možné charakterizovat jako „zásah do práva“ žalovaného.⁵⁷

K názoru žalovaného se přiklání i odborná literatura, podle které nelze z článku 4 nařízení Brusel I bis vyvodit konkrétní právo účastníka být žalován pouze ve fóru svého obvyklého pobytu.⁵⁸ Umožnění vydání *anti-suit injunction* v podobných případech by podle Ahmeda bylo v bruselském systému dokonce „nebezpečnou chimérou“.⁵⁹ Odpovědi SDEU na tuto předběžnou otázku se již nedočkáme, neboť s ohledem na vystoupení Velké Británie z Evropské unie byla předběžná otázka stažena a řízení o ní zastaveno.⁶⁰

⁵⁵ *Ibid*; „Je-li takové právo porušeno tím, že je proti této osobě zahájeno řízení ve třetím státě, je členský stát povinen umožnit uplatnění prostředku nápravy [první část předkládacího rozhodnutí], a to včetně vydání tzv. „anti-suit injunction“?“

⁵⁶ *Ibid*, odst. 33.1 - 33.3.

⁵⁷ *Ibid*, odst. 34.1 - 34.3.

⁵⁸ AHMED, Mukarrum. *The nature and enforcement of choice of court agreements: a comparative study*. Online. Oxford, UK: Hart Publishing, 2017. ISBN 978-1-50991-449-4. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1584365&lang=cs&site=ehost-live>. [cit. 2024-11-02], str. 77-82; srov. také DAVIS, Kerenza. „Profound“ changes afoot for anti-suit injunctions? *Gray v Hurley*. Online. 2020. Dostupné z <https://www.employeecompetition.com/profound-changes-afoot-for-anti-suit-injunctions-gray-v-hurley/>. [cit. 2024-09-26].

⁵⁹ AHMED, Mukarrum. *A Dangerous Chimera: Anti-Suit Injunctions Based on a 'Right to Be Sued' at the Place of Domicile Under the Brussels Ia Regulation?* Online. *Social Science Research Network*. ISSN 1556-5068. Dostupné z: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3605745>. [cit. 2024-09-26].

⁶⁰ Usnesení SDEU ze dne 25. 9. 2020, ve věci C-946/19, *MG v. HH*.

3. Překážka litispendence ve vztahu k soudním řízením vedeným v EU

Překážka litispendence je v evropském systému mezinárodního práva soukromého vůdčí metodou řešení jurisdikčních konfliktů. Tento institut je součástí evropského mezinárodního civilního procesního práva již od přijetí Bruselské úmluvy z roku 1968. V současné době překážku litispendence upravuje řada evropských nařízení. Pro tuto práci bude však stěžejní její úprava v aktuálně účinném nařízení Brusel I bis, neboť obsahuje nejkomplexnější úpravu překážky litispendence napříč evropskými nařízenými.⁶¹

Vedle výše uvedeného nařízení Brusel I bis, jehož věcná působnost je vymezena pro věci občanské a obchodní, se ustanovení o přednosti řízení dříve zahájeného objevují také v článku 20 nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí („Brusel II ter“)⁶²; v článku 12 nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností („nařízení o výživném“); v článku 17 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení („nařízení o dědictví“); v článku 17 nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství („nařízení o majetkových režimech v manželství“); a v článku 17 nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství („nařízení o majetkových režimech v registrovaném partnerství“). Veškerá tato ustanovení však reflektují úpravu nařízení Brusel I bis, případně národní úpravu překážky litispendence, jak ji známe z tuzemských procesních pravidel, a proto těmto konkrétním instrumentům nebude dále věnována zvláštní pozornost.

⁶¹ Překážka litispendence je upravena v oddílu 9 tohoto nařízení. Tímto se aktuální úprava neliší od jejího předchůdce nařízení Brusel I, kde je otázka litispendence řešena také v devátém oddíle. Prapůvodní Bruselská úmluva 1968 litispendenčnímu pravidlu věnuje svůj sedmý oddíl.

⁶² V dříve účinném nařízení Brusel II bis se jednalo o článek 19.

3.1. Okamžik zahájení řízení

Otázka stanovení okamžiku zahájení řízení je pro překážku litispendence zcela zásadní, neboť časové hledisko je zde, na rozdíl od jiných výše jmenovaných způsobů předcházení paralelním řízením, zásadní. Na první pohled by se mohlo zdát, že okamžik zahájení řízení je vždy jasně daný. Praxe může být ovšem komplikovanější. Důvodem je především rozdílnost národních úprav v otázce, jaké jednání žalobce je třeba považovat za zahájení řízení.⁶³

Samotný soudní proces a jeho dílčí úkony, jako způsob seznámení žalovaného s textem žaloby, není nijak harmonizován a v národních úpravách členských států se liší. Bruselská úmluva výkladové ustanovení o okamžiku zahájení řízení neobsahovala. SDEU proto dovodil v případě *Zelger v. Salinitri*, že za soud, u něhož bylo zahájeno řízení jako první, má být považován soud, u něhož byly jako u prvního splněny požadavky na zahájení řízení, přičemž tyto požadavky mají být posouzeny v souladu s národním právním řádem každého z dotčených soudů.⁶⁴ Tento závěr byl zřejmě promítnut do novelizačního nařízení Brusel I i do současné úpravy v nařízení Brusel I bis, které dnes obsahuje autonomní výkladové ustanovení.

Článek 32 odst. 1 písm. a) a b) nařízení Brusel I bis okamžik zahájení řízení definuje dvěma možnými způsoby. Zaprvé, řízení je zahájeno okamžikem, kdy byl u soudu podán návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost za předpokladu, že žalobce následně učiní kroky nezbytné k řádnému doručení písemnosti žalovanému. Anebo zadruhé, v okamžiku, kdy je písemnost předána orgánu, který provádí doručení, pokud musí být písemnost před svým podáním u soudu doručena žalovanému, za předpokladu, že žalobce následně učiní kroky nezbytné k řádnému podání písemnosti u soudu. Nařízení se touto dvoukolejnou úpravou snaží pokrýt všechny možné způsoby zahájení občanského soudního procesu v členských státech EU.⁶⁵ V každém případě však musí být okamžik zahájení řízení náležitě zaznamenán a být k dispozici pro potřeby určení dříve zahájeného řízení.⁶⁶

Ačkoli je článek 32 nařízení Brusel I bis krokem k unifikaci pravidel pro zahájení řízení v EU a snahou o vyrovnání postavení stran v různých členských státech, Fentiman a Rogerson

⁶³ MALACKA, str. 283.

⁶⁴ Rozsudek SDEU ze dne 7. 6. 1984 ve věci 129/83, *Siegfried Zelger vs. Sebastiano Salinitri*, odst. 16.

⁶⁵ FENTIMAN, R. In: MAGNUS, Ulrich a MANKOWSKI, Peter. *Brussels Ibis Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2016. ISBN 978-3-504-08005-1, str. 755.

⁶⁶ Článek 32 odst. 2 ve spojení s článkem 29 odst. 1 a 2 nařízení Brusel I bis; srov. také ROGERSON, Pippa. In: DICKINSON, Andrew; LEIN, Eva a JAMES, Andrew. *The Brussels I Regulation recast*. Oxford: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-871428-6, str. 344.

identifikují několik sporných bodů, které se zatím nepodařilo vyjasnit. Vedle rozdílné přísnosti při výkladu článku 32 nařízení Brusel I bis se jedná také o případy změny a doplnění žaloby.⁶⁷

Zprvce se jedná konkrétně o přísnost posuzování „následného učinění kroků k řádnému doručení žalovanému, resp. k řádnému podání žaloby u soudu“. Fentiman tuto problematiku ilustruje případem anglického Court of Appeal ve sporu s českým mezinárodním prvkem *Debt Collect London Ltd. v. SK Slavia Praha-Fotbal AS*.⁶⁸ Žalovaný zde tvrdil, že řízení v Anglii má být zastaveno, neboť již v totožné věci zahájil řízení v České republice. Toto své tvrzení doložil žalobou podanou u příslušného soudu v České republice. Jak je obvyklé v českém civilním procesu, žalobce čekal na výzvu k zaplacení soudního poplatku. Až po uhrazení soudního poplatku mělo dojít k obeslání žalovaného žalobou ze strany soudu. V tomto období zahájila protistrana paralelní řízení v Anglii. Při posuzování překážky litispence podle článku 32 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis anglický soud uzavřel, že v České republice nebylo řízení zahájeno, neboť nezaplacením soudního poplatku zde žalobce neučinil kroky nezbytné k řádnému doručení žalovanému.⁶⁹ Toto rozhodnutí kritizuje Fentiman i Tichý, neboť nebylo prokázáno, že by český žalobce zmařil doručení žaloby českým soudem žalovanému.⁷⁰

Jaký vliv na určení okamžiku zahájení řízení může mít změna či doplnění žaloby po zahájení sporu? Obzvláště zásadní je řešení této otázky v situacích, kdy původní žalobce doplní svoji žalobu až poté, kdy protistrana zahájí paralelní řízení v jiném fóru. Pokud bychom považovali okamžik doplnění žaloby za okamžik zahájení nového řízení, přišel by původní žalobce o prioritu řízení.

Tato otázka není zatím přesvědčivě vyřešena. Fentiman se s odkazem na právní jistotu účastníků řízení klaní k tomu, že doplnění či změna žaloby by nemělo mít vliv na okamžik zahájení řízení.⁷¹ Podle Tichého však toto řešení není zcela přesvědčivé, s čímž je na místě souhlasit.⁷² Pokud by se totiž změna žaloby týkala stran, předmětu či právního a skutkového základu nároku, nejednalo by se již o totožné řízení a překážka litispence by zde vůbec nefigurovala – došlo by k zahájení nového řízení.⁷³ Pokud by však změna či doplnění žaloby byla tak minimální, že by se

⁶⁷ FENTIMAN 2016, str. 755, 756; ROGERSON, str. 344; Komentuje také TICHÝ, str. 1024, 1025.

⁶⁸ Rozhodnutí anglického Court of Appeal ze dne 3. 11. 2009 ve věci 1 WLR 866 (C.A.), *Debt Collect London Ltd. v. SK Slavia Praha-Fotbal AS*.

⁶⁹ *Ibid*; srov. také FENTIMAN 2016, str. 755.

⁷⁰ TICHÝ, str. 1025.

⁷¹ Odst. 15 preambule nařízení Brusel I bis; FENTIMAN 2016, str. 756.

⁷² TICHÝ, str. 1025.

⁷³ Srov. následující podkapitolu k totožnosti řízení.

stále jednalo o „totožné řízení“, mělo by vůbec smysl uvažovat o účincích této změny na řízení? Odborná literatura ani judikatura SDEU spolehlivou odpověď na tuto otázku zatím neposkytla.

Terčem kritiky bývá i „závod“ stran sporu o zahájení řízení ve vhodnějším fóru, ke kterému podstata překážky litispendence vybízí. Podobnou formou závodu o lepší fórum byl i v literatuře hojně popsán fenomén „italského torpéda“. Příkladem je historický případ *Gasser*, jedno z nejkritizovanějších rozhodnutí SDEU v mezinárodním právu soukromém, jehož důsledky však byly neutralizovány v aktuálním nařízení Brusel I bis.⁷⁴ SDEU zde uzavřel, že soud, v jehož prospěch si strany ujednaly příslušnost, musí řízení přerušit a vyčkat, jak rozhodne soud, u něhož byla žaloba podána dříve, a to i přesto, že první žaloba byla u zdejšího soudu podána kvůli nepřiměřeně pomalému soudnímu systému.⁷⁵ Tímto dal soud zelenou zdržovacím taktikám i preventivnímu zahajování sporů ve výhodnějších fórech. Od notoricky pomalého soudního řízení v Itálii je právě pojem „italské torpédo“ odvozen.

Aby k takovým situacím již nedocházelo, byl do nařízení Brusel I bis zařazen článek 31, který dává přednost autonomii stran před principem priority překážky litispendence.⁷⁶ V případech prorogace stran ve prospěch určitého fóra bude o své příslušnosti rozhodovat tento soud jako první, bez ohledu na jiná dříve zahájená řízení. Soudy, které nebyly prorogovány musí řízení přerušit, dokud nerozhodne stranami zvolený soud, a následně se případně prohlásit za nepřislušné. Nové ustanovení, které mělo přinést větší právní jistotu stranám sporu, však nyní otevřelo novou možnost, jak zdržovat či napadat zahájené řízení. Pokud totiž po zahájení řízení napadne účastník řízení příslušnost soudu na základě, byť smyšlené, prorogační dohody, musí tento soud řízení přerušit, dokud věc neprojedná (údajně) prorogovaný soud.⁷⁷ Neprorogovaný soud se nebude důkladněji zabývat platností dohody o volbě soudu, stačí, že zde *prima facie* existuje důvod k přerušení místního řízení.⁷⁸ Platností dohody o volbě soudu se bude zabývat tento (údajně) prorogovaný soud. Pokud dojde k závěru, že dohoda o volbě soudu není platná, zastaví řízení a pokračovat bude opět řízení před soudem, u kterého byla podána žaloba jako první, avšak s výraznou časovou prodlevou.

⁷⁴ Rozsudek SDEU ze dne 9. prosince 2003 ve věci C-116/02, *Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl.*; PAUKNEROVÁ, str. 116

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ MALACKA, str. 281; BERGSON, Ian. *The death of the torpedo action? The practical operation of the Recast's reforms to enhance the protection for exclusive jurisdiction agreements within the European Union.* Online. Journal of private international law. 2015, roč. 11, č. 1, s. 1-30. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17536235.2015.1033201>. [cit. 2024-10-02], str. 5 a citace zde uvedené.

⁷⁷ PAILLI, str. 7.

⁷⁸ BERGSON, str. 6 a násl.

Zároveň zůstává možnost „torpédování“ sporů, pro které nebyla uzavřena dohoda o volbě soudu. Soud, u kterého bylo řízení zahájeno jako první, nemá žádný časový limit na posouzení vlastní příslušnosti. Proto i tento způsob zdržování řízení bývá v taktické litigaci nadále využíván.⁷⁹

Samotný postup soudu členského státu při přerušení či zastavení řízení ve prospěch soudu jiného členského státu, u kterého bylo totožné řízení zahájeno jako první, není nařízením regulován a bude záviset na vnitrostátních procesních předpisech. K tomu se v kontextu dříve účinného nařízení Brusel I vyjádřil i český Nejvyšší soud, podle kterého článek 27 odst. 2 nařízení Brusel I výslovně nepožaduje, aby soud vyslovil nedostatek své příslušnosti samostatným rozhodnutím.⁸⁰ V těchto případech bude zcela dostačující, že soud pro nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, zastaví. Zda soud do svého rozhodnutí zahrne i výrok o prohlášení nepřislušnosti bude pouze na uvážení soudu.⁸¹

3.2. Totožnost řízení

Podle litispendenčního pravidla článku 29 odst. 1 nařízení Brusel I bis, je-li u soudů různých členských států zahájeno řízení v téže věci mezi týmiž stranami, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení do doby, dokud se neurčí jako příslušný ten soud, u něhož bylo řízení zahájeno jako první. Musí se tedy jednat o řízení mezi identickými stranami a v identické věci. Právě tyto podmínky totožnosti řízení je nutné vykládat autonomně ve smyslu evropského práva.⁸² V následujících dvou podkapitolách se proto zaměříme nejprve na eurokonformní výklad totožnosti stran sporu a na interpretaci pojmu „téže věci“ ve smyslu článku 29 odst. 1 nařízení Brusel I bis.

3.2.1. Totožnost stran

První podmínkou totožnosti řízení podle článku 29 nařízení Brusel I bis je totožnost stran sporu. Na první pohled jednoznačný požadavek však v sobě skrývá několik sporných otázek. Jedná

⁷⁹ BOGDAN, Michael. Zneužití litispendence pomocí italského torpéda. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2008, roč. 2008, č. 1, str. 22.

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 29 Cdo 5599/2015.

⁸¹ KOBLASOVÁ, Michaela, ČERMÁK, Jan. *Nejvyšší soud upřesnil právní režim zastavení řízení z důvodu litispendence podle nařízení Brusel I*. Online. Praha: epravo.cz, 2017 [cit. 2024-10-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/clanky/nejvyssi-soud-upresnil-pravni-rezim-zastaveni-rizeni-z-duvodu-litispendence-podle-narizeni-brusel-i-104909.html?mail>

⁸² PAUKNEROVÁ, str. 115; MALACKA, str. 280; ROGERSON, str. 328.

se zejména o situace, kdy v paralelním sporu vystupují jen některé strany, a situace „odhalování korporátního závoje“ ve složitých korporátních strukturách.

Z dikce slovního spojení „mezi týmiž stranami“ vyplývá úmysl zákonodárců považovat podmínku totožnosti stran za splněnou bez ohledu na to, na jaké straně sporu vystupují – tedy zda v roli žalobce či žalovaného.⁸³ K roli vedlejšího účastníka literatura i samotné nařízení Brusel I bis mlčí, proto zásadně vycházíme z předpokladu, že existence vedlejšího účastníka není znakem totožnosti řízení.⁸⁴ Navíc zahrnutí vedlejšího účastníka do úvah o totožnosti řízení by mohlo vést pouze k dalším komplikacím s nejistým přínosem.

V jiných případech, kdy ve druhém paralelním sporu vystupují některé strany navíc oproti prvnímu zahájenému řízení (tzv. částečná identita), bude situace složitější.⁸⁵ SDEU řešil tuto otázku ještě za působnosti Bruselské úmluvy ve věci *Tatry*, avšak jeho závěry jsou aktuální i za stávající právní úpravy.⁸⁶ V tomto sporu šlo o poškození nákladu na palubě lodi *Tatry* na trase z Brazílie do Nizozemí a Německa a související náhradu škody. Paralelní žaloby byly podány v Nizozemí a Velké Británii mezi vlastníky nákladu na lodi *Tatry* a vlastníky lodi *Maciej Rataj*. SDEU uvedl ve své odpovědi na předběžnou otázku anglického soudu, že v případě, že ne všechny, ale jen někteří účastníci v řízení před soudem, u kterého bylo řízení zahájeno později, jsou totožní s účastníky před prvním soudem, měl by soud, u kterého bylo řízení zahájeno později, odmítnout příslušnost vůči stranám, které jsou již účastníky řízení v jiném smluvním státě. Tato identita účastníků by ale nepředstavovala překážku tomu, aby mezi účastníky, kteří totožní nejsou, pokračovalo řízení před druhým soudem.⁸⁷

SDEU tímto vyložil pojem stejných stran poměrně úzce tak, aby soudní ochrana byla zaručena v co nejširší míře. I když tento přístup bývá kritizován, jedná se zásadní výklad pro aplikaci podmínky stejných účastníků v praxi.⁸⁸ Řízení nelze zastavit z důvodu překážky litispendence v případě, kdy dochází jen k částečnému překryvu účastníků sporu.⁸⁹

⁸³ MALACKA, str. 280; TICHÝ, str. 1023 a citace zde uvedené; Stanovisko Generálního advokáta Tesauro ze dne 13. 7. 1994 ve věci C-406/92, *Tatry v. Maciej Rataj*, odst. 14.

⁸⁴ TICHÝ, str. 1023.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Rozsudek SDEU ze dne 6. 12. 1994 ve věci C-406/92, *Tatry v. Maciej Rataj*.

⁸⁷ *Ibid.*, odst. 35; HUDECOVÁ, Lucia. In: VALDHANS, Jirí; DRLIČKOVÁ, Klára a ROHOVÁ, Iveta. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech uznání a výkonu cizího soudního rozhodnutí: (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis)*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7784-3, str. 25; srov. také GRIGIENE, str. 256.

⁸⁸ Ke kritice srov. TICHÝ, str. 1023.

⁸⁹ HUDECOVÁ, str. 28.

O jiný případ se bude jednat v situacích, kdy jsou strany formálně odlišné, avšak mají na sporu stejný zájem a výsledná rozhodnutí by se vzájemně vylučovala – tím by byl znehodnocen celý princip litispendence. SDEU otevřel možnost výkladu totožnosti stran i nad tradiční čistě formální přístup ve svém rozhodnutí *Drouot*, čímž do určité míry relativizoval striktně mechanický princip litispendence.⁹⁰ Ve dvou paralelních řízeních v Nizozemí a ve Francii vystupovaly tři subjekty, mezi kterými vznikl spor způsobený potopením lodi pojištěné u jednoho z účastníků. I když v tomto konkrétním případě SDEU neshledal paralelní řízení jako totožná, z jeho odůvodnění se vyvinul důležitý „test zájmů“ stran, díky kterému můžeme za totožné považovat i formálně odlišné identity. I přes autonomii pojmů totožnosti řízení, resp. totožnosti věci SDEU vzal v úvahu i národní právo pro určení totožnosti věci.⁹¹ SDEU v případě *Drouot* uzavřel, že za totožné strany v kontextu posouzení překážky litispendence je vhodné považovat subjekty, jejichž zájmy ve vztahu k předmětu sporu jsou navzájem identické a neoddělitelné.⁹² Postupitel a postupník budou typickým příkladem dvojice stran, jejichž zájem na sporu o postoupenou pohledávku bude identický a neoddělitelný, a proto budou považovány za „totožné strany“ v kontextu překážky litispendence.⁹³

Podle Tichého je zájem stran v jistém slova smyslu součástí komplexního posouzení totožnosti předmětu řízení. Zájem stran nebude rozhodujícím prvkem v otázce totožnosti řízení, může být ale jazýčkem vah při jinak identických paralelních sporech.⁹⁴ SDEU zde také vyzdvihl podstatu překážky litispendence jako způsobu předcházení vydávání neslučitelných rozhodnutí. Tento princip zřejmě prozařuje všemi úvahami o jednotlivých aspektech posuzování překážky litispendence, neboť při jeho opominutí ztrácí pravidla litispendence svůj smysl.

Stejný zájem na výsledku sporu mohou mít i strany sice formálně rozdílné, ovšem tvořící jedno podnikatelské uskupení. Jak posoudíme ve smyslu podmínky totožnosti stran mateřské a dceřiné společnosti, které jsou účastníky jinak totožných řízení v různých členských státech? Podle závěrů SDEU v rozhodnutí *Drouot* by bylo na místě posoudit, zda jsou zájmy obou subjektů identické a neoddělitelné. Podle Fentimana je ale velmi nepravděpodobné, aby byla mateřská i

⁹⁰ Rozsudek SDEU ze dne 19. 5. 1994 ve věci C-351/96, *Drouot assurances SA vs. Consolidated metallurgical industries (CMI industrial sites), Protea assurance and Groupement d'interet économique (GIE) Réunion européenne*.

⁹¹ ROGERSON, str. 329.

⁹² Rozsudek SDEU ze dne 19. 5. 1994 ve věci C-351/96, *Drouot assurances SA vs. Consolidated metallurgical industries (CMI industrial sites), Protea assurance and Groupement d'interet économique (GIE) Réunion européenne*.; Překlad právní věty do češtiny z HUDECOVÁ, str. 29.

⁹³ Rozsudek anglického Court of Appeal ze dne 21. 1. 2008 ve věci 1 Lloyd's Rep. 445(1)(d) (C.A.), *Kolden Holdings Ltd. v. Rodette Commerce Ltd.*; FENTIMAN 2016.

⁹⁴ TICHÝ, str. 1023.

dceřiná společnost považovány za totožnou stranu s výjimkou případů, kdy se mateřská společnost snaží skrýt za identitu dceřiné společnosti, aby se vyhnula vlastní odpovědnosti.⁹⁵ Takové jednání by vyplývalo ze zlé víry mateřské společnosti a jako takové by nemělo umožnit získat mateřské společnosti kýženou výhodu.⁹⁶

3.2.2. Totožnost věci

Druhou podmínkou totožnosti řízení pro aplikaci článku 29 nařízení Brusel I bis je totožnost věci, resp. předmětu řízení v širším smyslu. Pojem totožnosti věci musí být, stejně jako totožnost stran, vykládán autonomně.⁹⁷ Jedná se o široký pojem, který v sobě zahrnuje předmět nároku v užším smyslu a právní a skutkový základ nároku (fr. „*le même objet et la même cause*“).⁹⁸ Tato základní definice, tzv. teorie jádra řízení vyplývá z judikatury SDEU, zejména z výše citovaného rozhodnutí *Tatry*.⁹⁹

Jak tedy SDEU rozlišuje mezi stavebními prvky pojmu totožnosti věci? Předmět nároku představuje cíl, kterého se žalobce v řízení domáhá, resp. účel žaloby.¹⁰⁰ Přitom nezáleží na tom, jak konkrétní druh žaloby nebo nároku kvalifikuje národní právo členského státu, ale na podstatě žalovaného nároku.

O totožný předmět řízení se bude jednat i v situacích, kdy je u jednoho soudu podána negativní určovací žaloba a u druhého žaloba na plnění.¹⁰¹ K tomu se jasně vyjádřil SDEU, když ve sporu *Gubish* o výklad předmětu řízení, který je v tomto smyslu stále aktuální, shrnul, že koncept litispendence zahrnuje i případy, když jedna strana sporu podá žalobu před soudem smluvního státu na určení neplatnosti smlouvy, zatímco v jiném smluvním státě probíhá soudní řízení, v rámci kterého se druhá smluvní strana domáhá plnění z předmětné smlouvy.¹⁰² Tento postup s odkazem právě na rozhodnutí *Gubish* potvrdil i český Nejvyšší soud.¹⁰³ Pro praxi je umožnění těchto preemptivních negativních deklarací velmi významné zejména proto, že si tím žalobce může při porušení vlastní povinnosti předem „rezervovat“ jemu vhodnější soud.¹⁰⁴

⁹⁵ FENTIMAN 2016, str. 728, 729.

⁹⁶ FENTIMAN 2016, str. 729; Rozsudek SDEU ze dne 11. 7. 1985 ve věci C-221/84, *F. Berghoefler GmbH & Co. KG v. ASA SA*, odst. 15.

⁹⁷ PAUKNEROVÁ, str. 116.

⁹⁸ *Ibid.*; GRIGIENE, str. 250.

⁹⁹ TICHÝ, str. 1018. Vedle teorie jádra zmiňuje Tichý i tzv. zájmovou teorii, podle které je souvislost plnění dána tehdy, pokud splněním jednoho nároku odpadá zájem na splnění nároku jiného.

¹⁰⁰ TICHÝ, str. 1018; Rozsudek SDEU ze dne 6. 12. 1994 ve věci C-406/92, *Tatry v. Maciej Rataj*, odst. 41.

¹⁰¹ PAUKNEROVÁ, str. 116.

¹⁰² Rozsudek SDEU ze dne 8. 12. 1987 ve věci 144/86. *Gubisch Maschinenfabrik KG vs. Giulio Palumbo*.

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 29 Cdo 5599/2015.

¹⁰⁴ K tomu blíže srov. podkapitolu 3.1.

Úvahu z případu *Gubish* SDEU dál rozvedl v již citovaném případě *Tatry*, kde konkrétně uvedl, že následná žaloba nepřestává mít stejný předmět jako předchozí žaloba, pokud je tato žaloba žalobou *in personam*, zatímco následná žaloba byla podána u soudu jiného členského státu jako žaloba *in rem*, v souladu s rozdíly stanovenými vnitrostátním právem tohoto jiného členského státu.¹⁰⁵ Z toho vyplývá, že není nezbytné, aby se jednalo o stoprocentně totožný předmět řízení, naopak stačí, aby nárok či předmět byl zásadně totožný pouze „v jádru“.¹⁰⁶

Na této úvaze SDEU stavěl i ve věci *Gantner*, kde rozhodl, že při posuzování otázky, zda dva nároky uplatněné mezi týmiž stranami před soudy různých členských států mají stejný předmět, by soudy členských států měly brát v potaz pouze žalobní nároky žalobců, a nikoliv námitky vznesené žalovanými.¹⁰⁷

Druhým prvkem totožnosti věci je základ nároku, který v sobě zahrnuje základ skutkový i základ právní. V dalším stále aktuálním případě týkajícím se výkladu Bruselské úmluvy se SDEU vyjádřil k pojmu „právní základ nároku“. Spor *Maersk* byl veden o údajné poškození ropovodu a plynovodu rybáři v Severním moři.¹⁰⁸ Paralelní řízení byla vedena v Nizozemí a v Dánsku na základě různých právních instrumentů. SDEU k tomu uvedl, že jelikož se žaloba na náhradu škody u dánského soudu zakládá na právu na mimosmluvní odpovědnost, ale návrh u nizozemského soudu, směřující ke zřízení fondu omezujícího odpovědnost, je založen na Mezinárodní úmluvě o omezení odpovědnosti vlastníků námořních plavidel ze dne 10. října 1957 a nizozemských právních předpisech, které ji provádějí, je aplikace překážky litispendence vyloučena a není ani nutné zkoumat další podmínky.¹⁰⁹

Přístup SDEU, který považuje právní předpis za definiční znak předmětu řízení širším smyslu, kritizuje Tichý, který poukazuje na případy, kdy se smluvní a deliktní nárok z téže smlouvy o půjčce bude řídit různými právními řády. Pro předmět řízení by nemělo být relevantní, jakým právním řádem se daný právní vztah řídí, ale právní základ nároku, tedy jeho kauza.¹¹⁰ Jako problematický tento přístup považuje i Fentiman, který poukazuje na princip, který vyzdvihl

¹⁰⁵ Rozsudek SDEU ze dne 6. 12. 1994 ve věci C-406/92, *Tatry v. Maciej Rataj*, odst. 47.

¹⁰⁶ TICHÝ, str. 1019.

¹⁰⁷ Rozsudek SDEU ze dne 8. 5. 2003 ve věci C-111/01, *Gantner Electronic GmbH proti Basch Exploitatie Maatschappij BV*, odst. 32; srov. také KOBLASOVÁ.

¹⁰⁸ Rozsudek SDEU ze dne 14. 10. 2004 ve věci C-39/02, *Maersk Olie & Gas A/S vs. Firma M. de Haan en W. de Boer*.

¹⁰⁹ *Ibid.*, odst. 38; HUDECOVÁ, str. 25; srov. také Rozsudek SDEU ze dne 6. 12. 1994 ve věci C-406/92, *Tatry v. Maciej Rataj*, odst. 39.

¹¹⁰ TICHÝ, str. 1021.

SDEU v případě *Tatry*, podle kterého je nutné hledat totožnost „v jádru“ bez ohledu na konkrétní kvalifikaci v národním právu.¹¹¹

Pojem „skutkový základ nároku“ v sobě zahrnuje popis okolností, které vedly ke vzniku sporu. I tento aspekt může být hodnocen jako problematický, neboť není zcela jasné, jaké skutkové okolnosti budou posuzovány.¹¹² Pokud vezmeme za bernou minci skutkové okolnosti tvrzené v žalobě, tyto nemusí odpovídat realitě a nabízí se strategické zneužití jiného výkladu faktů pro manipulaci s předmětem řízení. Navíc, skutkové okolnosti popsané v žalobě se zřídka kdy podaří v plném rozsahu obhájit před soudem tak, aby se ve stejném rozsahu objevily i v rozsudku. V jakém momentu tedy máme porovnávat skutkový základ nároků paralelních řízení? Na tuto otázku neexistuje jasná odpověď. Literatura poskytuje pouze doporučení pro soud, u kterého bylo řízení zahájeno jako první, aby s odmítnutím žaloby či přerušением řízení nakládal opatrně, neboť poznatky o skutkovém základu nároku se mohou během řízení změnit.¹¹³

3.3. Související řízení

Související řízení (angl. „*related actions*“) doprovázejí úpravu překážky litispendence již od prapůvodní Bruselské úmluvy. Nyní je nalezneme upravené v článku 30 nařízení Brusel I bis, resp. článku 34 ve vztahu k paralelním řízením vedeným ve třetích státech. Překážka litispendence se striktně vztahuje na řízení totožná. Jakou roli mají v tomto rigidním litispendenčním systému tato ne zcela totožná, avšak související řízení?

Článek 30 odst. 3 nařízení Brusel I bis poskytuje přibližnou definici souvisejících řízení jako takových řízení, mezi jejichž příslušnými žalobami je dán úzký vztah, a jejichž projednání a rozhodnutí o nich ve společném řízení je vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí v oddělených řízeních. Evropský zákonodárce se zde opět vrací k samotné podstatě regulace paralelních řízení, a to předcházení vzniku vzájemně si odporujících rozhodnutí. Výše uvedená definice tedy pokládá za nezbytný definiční znak úzkou souvislost ve „věci“, v předmětu sporu a jeho základu, nikoli však v souvislosti stran. Jinými slovy, souvislost mezi stranami sporu zde nebudeme vůbec posuzovat. Jelikož překážka litispendence může figurovat pouze mezi řízeními totožnými, hovoříme zde o tzv. nepravé překážce litispendence.¹¹⁴

¹¹¹ FENTIMAN, Richard. *International commercial litigation*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-871291-6, str. 391.

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ TICHÝ, str. 1021.

¹¹⁴ TICHÝ, str. 1022.

V případě nepravé překážky litispendence nemusí soud, u kterého bylo řízení zahájeno jako druhé v pořadí, z úřední povinnosti řízení přerušit, dokud soud, kde bylo řízení zahájeno jako první, nerozhodne o své vlastní mezinárodní příslušnosti. V těchto případech je v plné diskreční pravomoci druhého soudu, aby posoudil, zda je vhodné zdejší řízení přerušit s ohledem na budoucí uznání a výkon rozhodnutí.¹¹⁵ Soud se bude zřejmě zabývat také důsledky takového rozhodnutí na procesní ekonomii.¹¹⁶

Vedle široké diskrece soudu při rozhodování o přerušení řízení nabízí článek 30 odst. 2 nařízení Brusel I bis také možnost tato související paralelní řízení spojit. Spojit řízení je však možné výhradně u soudu, kde bylo řízení zahájeno jako první. Podmínky pro spojení řízení jsou prvoinstančnost obou řízení, mezinárodní příslušnost prvního soudu k řízení o obou souvisejících sporech, a skutečnost, že národní procesní právo spojení řízení umožňuje. Soud v pořadí druhého zahájeného řízení tak bude mimo jiné muset zkoumat mezinárodní příslušnost prvního soudu k řízení o obou souvisejících sporech. Tímto představuje pravidlo článku 30 odst. 2 nařízení Brusel I bis výjimku z obecného zákazu rozhodovat o mezinárodní příslušnosti soudu jiného členského státu.¹¹⁷

Má tedy soud povinnost související řízení spojit vždy, když je to možné? Z dikce článku 30 nařízení Brusel I bis tato povinnost přímo nevyplývá, ačkoli se nabízí přistupovat k možnosti druhého odstavce (prohlášení nepřislušnosti s cílem sloučení řízení v prvním fóru) jako ke speciální úpravě a podle principu *lex specialis derogat legi generali* ho upřednostnit před obecným pravidlem odstavce prvního. Odborná literatura ovšem nabízí i opačný přístup a přesvědčivé řešení nenajdeme ani v judikatuře SDEU.¹¹⁸ Jaký postup zvolit tak zůstává na jednotlivých soudech a okolnostech případu.

¹¹⁵ MALACKA, str. 282; PAUKNEROVÁ, str. 117.

¹¹⁶ TICHÝ, str. 1022.

¹¹⁷ FENTIMAN 2016, str. 739; Srov. také podkapitolu *forum non conveniens* a související rozhodnutí *Owusu*.

¹¹⁸ FENTIMAN 2016, str. 747, 748.

4. Překážka litispendence ve vztahu k soudním řízením vedeným ve třetích státech

Nejen mezi členskými státy EU, ale i mezi soudy států ležících mimo EU (tzv. třetích států) může dojít k pozitivnímu konfliktu soudních pravomocí. Jak bylo uvedeno v úvodní kapitole, způsob řešení pozitivního konfliktu soudních pravomocí se odvíjí od několika faktorů: důvěře v zahraniční soudní systém, mezinárodní justiční spolupráci a slučitelnosti právních pořádků. V uzavřené komunitě členských států EU se díky přítomnosti těchto faktorů podařilo prosadit vzájemný litispendenční systém, jak je představen v kapitole předchozí. Ve vztahu ke třetím státům ale není vždy možné spoléhat na vzájemnou důvěru, justiční spolupráci a slučitelnosti právních pořádků.

Vztah mezi paralelními soudními řízeními vedenými zároveň u soudů členských států EU a soudů třetích států upravuje článek 33 a 34 nařízení Brusel I bis. Tato úprava je jednostranná a závazná pouze pro členské státy EU, nikoli pro třetí státy. Žádná jiná evropská nařízení obdobné litispendenční pravidlo s účinky i na třetí státy neobsahují.

Luganská úmluva převzala ustanovení o litispendenci z nařízení Brusel I a rozšiřuje oblast působnosti litispendenčního pravidla i na státy Evropského sdružení volného obchodu (Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko). Jiný oboustranně závazný instrument na bázi překážky litispendence mezi členskými státy EU a třetími státy zatím neexistuje. Částečný vliv na prevenci paralelních řízení mohou mít tzv. nepřímé jurisdikční normy v mezinárodních úmlouvách Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Překážka litispendence může být upravena také v dvoustranných smlouvách o právní pomoci mezi jednotlivými smluvními partnery. Standardně bývá upravena v národních zákonech o mezinárodním právu soukromém, kde zpravidla nalezneme jednostrannou flexibilní úpravu obdobně jako v článku 33 a 34 nařízení Brusel I bis. O komplexní regulaci paralelních řízení se snaží právě probíhající „*Judgements project*“ na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého, který bude podrobně rozebrán v závěrečné kapitole této práce.

4.1. Zvláštní úprava nařízení Brusel I bis

Novinka, kterou bruselský systém až do přijetí aktuálního nařízení Brusel I bis neznal, je možnost soudu členského státu přerušit či zastavit řízení u něj vedené ve prospěch soudu třetího státu, u kterého je vedeno řízení paralelní. Tato možnost je zakotvena v článku 33 nařízení Brusel

I bis a bývá považována za krok k otevření evropských jurisdikčních norem vůči třetím státům.¹¹⁹ Analogické pravidlo pro řízení související pak najdeme v článku 34 tohoto nařízení.

Podle odst. 23 preambule tohoto nařízení se má jednat o flexibilní nástroj, který by umožnil soudům v členských státech zohlednit řízení, která byla zahájena u soudů v třetích státech, a to především s ohledem na to, zda lze rozhodnutí vydané v třetím státě uznat a vykonat v daném členském státě podle jeho práva a s ohledem na řádný výkon spravedlnosti. Od tradičního pojetí překážky litispendence upravené v článku 29 a násl. nařízení Brusel I bis, jak je popsáno výše, se tento „nástroj“ liší v několika zásadních bodech. Těmito rozdíly jsou přísnější podmínky pro jeho využití, dále jeho „jednostrannost“ a flexibilita.

Prvním specifikem článku 33, resp. článku 34, nařízení Brusel I bis je oproti „vnitroevropskému“ institutu překážky litispendence jeho aplikace na užší počet případů.¹²⁰ Článek 33 nařízení Brusel I bis se nevztahuje na všechna ta občanskoprávní řízení vedená v EU, na která se vztahuje překážka litispendence podle článku 29 nařízení Brusel I bis. Vedle základních podmínek totožnosti věci a stran (eventuálně souvislosti věci) popsaných v kapitole 3 této práce evropský zákonodárce stanoví další podmínky pro použití jednostranné překážky litispendence i ve vztahu k třetím státům.

První podmínkou je skutečnost, že řízení před soudem členského státu bylo zahájeno až jako druhé v pořadí (k tomu blíže níže). Druhou podmínkou je založení příslušnosti soudu členského státu na základě článků 4, 7, 8 nebo 9 nařízení Brusel I bis, tedy obvyklého bydliště žalovaného v některém z členských států EU či zvláštních pravidlech o příslušnosti.¹²¹ Vyloučeny jsou z tohoto režimu případy, kdy je příslušnost soudu členského státu EU určena na základě pravidel o výlučné příslušnosti, dohodě o volbě soudu, tzv. tiché prorogace a ve věcech pojištění, spotřebitelských věcech a sporech z individuálních pracovních smluv.

¹¹⁹ TICHÝ, str. 1010.

¹²⁰ S ohledem na analogii mezi články 33 a 34 nařízení Brusel I bis a důkladné představení institutu „nepravé litispendence“ v režimu souvisejících řízení v předchozí kapitole se autorka soustředí pouze na analýzu článku 33 nařízení Brusel I bis, ačkoli závěry zde popsané je možné, s rezervou k povaze souvisejících řízení, analogicky vztáhnout i na režim souvisejících řízení ve vztahu s třetími státy podle článku 34 nařízení Brusel I bis.

¹²¹ Původní návrh podmínku určení příslušnosti podle článků 4, 7-9 nařízení Brusel I bis neobsahoval. Vztahoval by se tak na všechna paralelní řízení jako vnitroevropská překážka litispendence.; Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 14. 12. 2010. Online. KOM(2010) 748. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52010PC0748>. [cit. 2024-11-02], str. 5, 8; VAN CALSTER, str. 369, 372; srov. také TICHÝ, str. 1010.

Druhým rozdílem mezi překážkou litispendence regulující paralelní soudní řízení uvnitř a vně EU je její jednostrannost ve vztahu ke třetím státům. Úprava překážky litispendence v paralelních řízeních zahájených u soudů členských států EU je založena na principu vzájemné důvěry a vzájemnosti. Proto se i překážka litispendence uplatňuje automaticky vždy na totožná řízení zahájená v různých členských státech. V paralelních řízeních vedených zároveň v EU a ve třetích státech tato vzájemnost chybí. V důsledku úpravy článku 33 tak bylo dosaženo „jednostranného režimu“,¹²² kde je možné zastavit paralelní soudní řízení vedené v EU, avšak není zde žádná reciprocita. Soudy třetích států (logicky) nejsou evropskými nařízeními vázány a nelze u nich vynucovat zastavení řízení ve prospěch řízení vedeného v EU, pokud jim tak nenařizuje vlastní vnitrostátní právo. Článek 33 nařízení Brusel I bis se navíc použije pouze tehdy, pokud bylo řízení ve třetím státě zahájeno dříve než řízení v členském státě. Nařízení Brusel I bis neupravuje situaci, kdy je řízení v téže věci, resp. související řízení, zahájeno nejdříve v členském státě a až následně ve třetím státě. Důsledky této modality paralelního řízení budou záviset na příslušném vnitrostátním právu.¹²³ Pailli dodává, že pokud je řízení ve třetím státě zahájeno jako druhé, stává se pro řízení před soudem členského státu irelevantním, neboť i s ohledem na princip *prior in tempore* nemá smysl toto druhé řízení brát v úvahu.¹²⁴

Třetím základním rozdílem oproti fungování tradiční překážky litispendence v rámci EU je „dispozitivní povaha“ celého článku 33 nařízení Brusel I bis. Toto ustanovení totiž soud použije pouze na návrh některé ze stran. Soud může rozhodovat o přerušení řízení i bez návrhu pouze tehdy, pokud je zakotveno ve vnitrostátním právu daného členského státu.¹²⁵ Totéž platí i o souvisejících řízeních vedených ve třetích státech podle čl. 34 nařízení. Pokud soud článek 33 či článek 34 nařízení Brusel I bis použije, bude posuzovat, zda se očekává, že soud třetího státu vydá rozhodnutí způsobilé k uznání a případně k výkonu v tomto členském státě, a zda je přerušení řízení nezbytné s ohledem na „řádný výkon spravedlnosti“.¹²⁶

Posouzení pravděpodobnosti uznání a výkonu rozhodnutí vydaného soudem třetího státu se bude zakládat na vnitrostátním právu jednotlivých členských států.¹²⁷ Soud členského státu bude

¹²² TICHÝ, str. 1010.

¹²³ MALACKA, str. 283.

¹²⁴ PAILLI, str. 8.

¹²⁵ Článek 33 odst. 4 a článek 34, odst. 4 nařízení Brusel I bis.

¹²⁶ Článek 33 odst. 1 písm. a) a b) nařízení Brusel I bis; analogicky článek 34 odst. 1 písm. b) a c) nařízení Brusel I bis.

¹²⁷ FENTIMAN 2016, str. 764.

zejména zkoumat, zda ve věci nemá výlučnou příslušnost, zda se zahraniční rozhodnutí nepřičí veřejnému pořádku a také vzájemnost uznávání rozhodnutí.¹²⁸

Podstatně méně určitý je druhý aspekt posouzení – zaručení „řádného výkonu spravedlnosti“. Výklad k tomuto pojmu poskytuje odst. 24 preambule nařízení Brusel I bis, podle kterého by měl soud daného členského státu při zohledňování řádného výkonu spravedlnosti posoudit všechny okolnosti konkrétního případu. Mezi tyto okolnosti může patřit souvislost mezi skutečnostmi případu a mezi stranami a dotčeným třetím státem, fáze, do které řízení ve třetím státě dospělo v okamžiku, kdy je řízení zahájeno u soudu členského státu a zda lze očekávat, že soud třetího státu bude moci vydat rozhodnutí v přiměřené době. Toto posouzení by mohlo rovněž zahrnovat úvahu o tom, zda je soud třetího státu v tomto konkrétním případě výlučně příslušný za okolností, kdy by mohl mít výlučnou příslušnost soud členského státu.

Na rozdíl od tradiční překážky litispendence, kde je jediným hlediskem pro přerušení řízení časové hledisko, je tedy posouzení soudu podle čl. 33, resp. 34, nařízení Brusel I bis mnohem komplexnější a flexibilnější. Pouze v jediném případě musí soud členského soudu řízení zastavit ve prospěch zahraničního řízení, a to v situaci, kdy již bylo řízení u soudu třetího státu skončeno a jeho výsledkem je rozhodnutí způsobilé k uznání a případně k výkonu v tomto členském státě.¹²⁹

Článek 33 nařízení Brusel I bis bývá právě díky své komplexnosti také opatrně přirovnáván k institutu *forum non conveniens*.¹³⁰ Někteří dokonce celé ustanovení považují za „*forum non conveniens – light*“.¹³¹ Ačkoli byl tento způsob řešení paralelních soudních řízení razantně odmítnut SDEU v případě *Owusu*, pro úpravu paralelních řízení ve třetích státech bylo nezbytné překážku litispendence tímto způsobem přizpůsobit a přiblížit institutu *forum non conveniens*.¹³² Podle Bachmeiera je samotný rozsah soudního posouzení v člancích 33 a 34 nařízení Brusel I bis třeba chápat v užším smyslu než *forum non conveniens* a tento výchozí bod by mohl umožnit konstruovat kritérium řádného výkonu spravedlnosti jako zředěnou evropeizovanou verzi institutu *forum non conveniens*.¹³³

¹²⁸ Jako příklad jsou zde uvedena hlediska vycházející z české vnitrostátní úpravy § 15 ZMPS.

¹²⁹ Článek 33 odst. 3 nařízení Brusel I bis; analogicky článek 34 odst. 3 nařízení Brusel I bis.

¹³⁰ FENTIMAN 2016, str. 765.; VAN CALSTER, str. 375.

¹³¹ VAN CALSTER, str. 375; BUONAIUTI, Fabrizio Marongiu. *Lis alibi pendens and Related Actions in the Relationships with the Courts of Third Countries in the Recast of the Brussels I Regulation*. Yearbook of Private International Law XV. Online. Berlin, Boston: De Gruyter, 2012, s. 87-112. ISBN 3866532881. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/9783866536081.87>. [cit. 2024-11-02], str. 106.

¹³² Srov. kapitulu 2.

¹³³ BACHMEIER, Tobias. *Das unionsrechtliche Kontrollkriterium der geordneten Rechtspflege im Rechtsverkehr mit Drittstaaten: lis pendens, effet reflexe und indirekte Zuständigkeit*. (Zugl.: München, Univ., Diss., 2020.) Berlin:

I přes veškerou domnělou podobnost ale stále o tomto institutu hovoříme jako o překážce litispendence z několika důvodů. SDEU dal ve svém rozhodnutí *Owusu* jasně najevo, že *forum non conveniens* nemá v evropském mezinárodním civilním procesním právu místo. Princip právní jistoty, na kterém je nařízení Brusel I bis založeno, a na který odkázal i SDEU, neumožňuje články 33 a 34 tohoto nařízení interpretovat jako iteraci institutu *forum non conveniens*.¹³⁴ A v neposlední řadě je oddíl 9 nařízení Brusel I bis, ve kterém se článek 33 a 34 nachází označen jako „Překážka litispendence a související řízení“.

4.2. Další mezinárodní instrumenty

Vedle nařízení Brusel I bis a jeho ustanovení o litispendenci jsou paralelní řízení vedená ve státech Evropského sdružení volného obchodu regulována již zmiňovanou Luganskou úmluvou. Pro paralelní řízení vedená ve třetích státech jsou relevantní také Haagské úmluvy, konkrétně recentní Úmluva o soudních rozhodnutích z roku 2019.

Luganská úmluva přebrala v otázce litispendence dikci nařízení Brusel I. Mezi smluvními státy Evropského sdružení volného obchodu a státy EU se tedy uplatní *prior in tempore* princip stejně jako v členských státech EU před novelizací tohoto nařízení. U smluvních stran tedy lze i nadále využívat taktiky „italského torpéda“, neboť zde není dána priorita prorogovaných soudů. Luganská úmluva neobsahuje ani zvláštní ustanovení o aplikaci litispendenčního pravidla vůči státům, které nejsou stranami této úmluvy. Pokud je tedy řízení zahájeno nejdříve např. ve Švýcarsku a následně totožné řízení u členského státu EU, použije se čl. 33 nařízení Brusel I bis regulující paralelní řízení ve třetích státech nebo čl. 27 Luganské úmluvy (striktní litispendenční pravidlo)? Podle novelizačního návrhu nařízení Brusel I bis by měla být zajištěna kontinuita ve výkladu těchto úmluv a tohoto nařízení.¹³⁵ V této souvislosti bude proto stěžejní článek 73 odst. 1 nařízení Brusel I bis, podle kterého tímto nařízením není dotčeno uplatňování Luganské úmluvy z roku 2007. V bruselsko-luganském systému se tedy i nadále použije překážka litispendence podle článku 27 a násl. Luganské úmluvy a nikoli „jednostranné“ litispendenční pravidlo podle čl. 33 nařízení Brusel I bis.

Duncker & Humblot 2021. 203 S. (Schriften zum Internationalen Recht. 230.); citováno z anglického překladu v VAN CALSTER, str. 376.

¹³⁴ BACHMEIER, Tobias a FREYTAG, Martin. *Discretionary elements in the Brussels Ia Regulation*. Online. Journal of Private International Law. 2022, roč. 18, č. 2, s. 296-316. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2104683>. [cit. 2024-10-15], str. 302.

¹³⁵ Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 14. 12. 2010. Online. KOM(2010) 748. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52010PC0748>. [cit. 2024-11-02], odst. 8.

Ačkoli neexistuje žádná globální úmluva, která by regulovala paralelní soudní řízení, nejbližší k tomu má prozatím Úmluva ze dne 2. 7. 2019 o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských nebo obchodních věcech (Úmluva o soudních rozhodnutích), konkrétně její článek 7 a zde obsažené nepřímé jurisdikční normy. Tuto úmluvu zatím ratifikovala EU (bez Dánska), Ukrajina, Uruguay a s účinností od července 2025 také Velká Británie.¹³⁶ Dalších osm států včetně Spojených států amerických tuto úmluvu zatím podepsalo. Účelem této úmluvy je zejména zjednodušení procesu uznání a výkonu soudních rozhodnutí a snížení rizik a nákladů, které jsou zpravidla s tímto procesem spojené.¹³⁷

Podle článku 7 odst. 2 Úmluvy o soudních rozhodnutích lze odložit či odmítnout uznání nebo výkon rozhodnutí, pokud je u soudu dožádaného státu vedeno řízení mezi týmiž účastníky ve stejné věci, jestliže řízení u soudu dožádaného státu bylo zahájeno dříve než řízení u soudu původu a zároveň existuje úzká souvislost mezi sporem a dožádaným státem. Úmluva nedefinuje pojem „souvislost mezi sporem a dožádaným státem“, ale podle důvodové zprávy by tuto podmínku měl v zásadě splňovat kterýkoli z požadavků uvedených v článku 5 této úmluvy, jako např. obvyklý pobyt žalovaného v tomto státě. Mohou ale existovat i jiné požadavky, např. místo, kde byla újma přímo způsobena v mimosmluvních sporech. Naopak pouhá státní příslušnost navrhovatele nebo jeho bydliště v dožádaném státě by nestačila.¹³⁸ Tato podmínka má zabránit strategickému nebo oportunistickému chování stran. Bez této podmínky by se například potenciální žalovaný v jednom státě mohl přesunout do jiného státu a zažalovat tam druhou stranu jen proto, aby zabránil budoucímu uznání nebo výkonu cizího rozhodnutí.¹³⁹

Tato úprava „překážky litispendence“ se již podstatně liší od evropského modelu. Jedná se opět o flexibilní pravidlo, kde odložení či odmítnutí uznání zahraničního později zahájeného řízení záleží zcela na úvaze soudu – zde někteří opět spatřují inspiraci institutem *forum non*

¹³⁶ Přehled Úmluvy o soudních rozhodnutí na webových stránkách Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Online. Dostupné zde <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>. [cit. 2024-11-02].

¹³⁷ Přistoupení EU k Úmluvě o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Online. Praha: akbrodec.cz. 2022 [cit. 2024-10-15]. Dostupné z: <https://www.akbrodec.cz/novinky/pristoupeni-eu-k-umluve-o-uznani-a-vykonu-cizich-soudnich-rozhodnuti-v-obcanskyc>. [cit. 2024-10-15].

¹³⁸ GARCIMARTÍN, Francisco a SAUMIER, Geneviève. *Explanatory Report to the Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters*. Online. Hague, Netherlands: The Hague Conference on Private International Law – HCCH, 2019. ISBN 978-90-83063-32-4. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/a1b0b0fc-95b1-4544-935b-b842534a120f.pdf>. [cit. 2024-11-02], str. 124.

¹³⁹ *Ibid.*

conveniens.¹⁴⁰ Kořeny tohoto ustanovení se ale zdají být nejbližší překážce věci rozhodnuté jako důvodu pro odmítnutí uznání.

I účel tohoto ustanovení se od tradičního pojetí překážky litispendence liší. Hlavním cílem překážky litispendence je předcházení vzniku vzájemně neslučitelných rozhodnutí a zároveň šetření nákladů na duplicitní vedení soudního řízení.¹⁴¹ Pokud však dožádaný soud v režimu Úmluvy o soudních rozhodnutích odmítne výkon zahraničního rozhodnutí ve prospěch probíhajícího řízení v dožádaném státě, ke vzniku duplicitních a potenciálně rozporných rozhodnutí bezpochyby dojde. Možným protiargumentem by zde mohlo být, že obavy z odmítnutí uznání rozhodnutí vydaného v později zahájeném zahraničním řízení žalobce odradí od zahajování duplicitního sporu. Otázkou zůstává, zda takové pravidlo spíše dále nepodněcuje další „závod stran k soudu“.

¹⁴⁰ SALGUEIRO, Marcos Dotta. *Grounds for Refusal*. In: WELLER, Matthias, RIBEIRO-BIDAOU, João, BRINKMANN, Moritz a DETHLOFF, Nina. *The HCCH 2019 Judgments Convention: Cornerstones, Prospects, Outlook*. Online. Oxford: Hart Publishing, 2023. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.5040/9781509959563.ch-004>. [cit. 2024-10-15], str. 78.

¹⁴¹ Srov. kapitulu 1 této práce.

5. Budoucnost překážky litispendence v mezinárodním právu soukromém

Překážka litispendence v mezinárodním právu soukromém se stále vyvíjí. Snahy o regulaci paralelních řízení prostřednictvím překážky litispendence či jinak jsou jasně patrné na půdě EU i Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Ačkoli novelizované nařízení Brusel I bis představilo revoluční úpravu překážky litispendence, není ani toto řešení zdaleka perfektní a už jsou diskutovány návrhy na jeho změnu. Paralelně s těmito diskusemi připravuje pracovní skupina Haagské konference mezinárodního práva soukromého nový projekt „*Jurisdiction Project*“.¹⁴² Cílem tohoto projektu je příprava návrhu mezinárodní úmluvy, která bude regulovat mezinárodní soudní příslušnost v občanských a obchodních sporech včetně úpravy mezinárodních paralelních soudních řízení. Tato úmluva by měla doplnit stávající Úmluvu o volbě soudu a Úmluvu o soudních rozhodnutích.

5.1. Navrhované změny v rámci evropské úpravy

Pracovní skupina v rámci Evropské asociace mezinárodního práva soukromého (EAPIL) představila v květnu 2024 závěry projektu „*Brussels Ibis Reform*“, jehož výsledkem jsou doporučení pro další novelizaci stávajícího nařízení.¹⁴³ Závěry zde publikované vycházejí z podrobné analýzy stávajícího právního režimu a expertního dotazníkového šetření. Z výsledků této publikace vyplývá, že obzvláště palčivou je otázka aplikace překážky litispendence při přeshraničním hromadném řízení.

Specifika řízení na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů nejsou v nařízení Brusel I bis reflektována, a proto mohou nastat nejasnosti zejména při určování okamžiku zahájení řízení podle článku 32 nařízení Brusel I bis. Je řízení zahájeno v okamžiku, kdy první žalobce podá svůj návrh, či až v okamžiku, kdy návrh podá žalobce reprezentující skupinu poškozených spotřebitelů? Pracovní skupina EAPIL dává jednoznačně přednost druhému možnému řešení, avšak podklady pro tento závěr zatím v textu samotného nařízení ani judikatuře nenajdeme.¹⁴⁴ V každém případě by však i v této případné novelizaci měla být zachována současná „dvojkolejnost“ článku 32 odst. 1 písm. a) a b) nařízení Brusel I bis, která zohledňuje rozdílné vnitrostátní procesní postupy.

¹⁴² Informace k „*Jurisdiction Project*“ na webových stránkách Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Online. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction>. [cit. 2024-11-02].

¹⁴³ HESS, Burkhard, et al. *The Reform of the Brussels Ibis Regulation – Academic Position Paper*. Online. Vienna Research Paper 2024. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4853421>. [cit. 2024-10-16].

¹⁴⁴ *Ibid*, str. 14.

Dalším z konkrétních představených návrhů na novelizaci nařízení Brusel I bis je, aby pokud jde o hromadná řízení, byla odstraněna možnost soudu, u něhož bylo později zahájeno řízení, přerušit řízení a odmítnout příslušnost týkající se souvisejících žalob tím, že z článku 30 nařízení Brusel I bis učiní kogentní ustanovení.¹⁴⁵ I přesto, že tento návrh podpořila nadpoloviční většina dotázaných expertů, je otázkou, zda zrovna tento zásah do pravidel o litispendenci je nezbytný. Zazněl zde i umírněnější názor, podle kterého není nutné zpřísnovat pravidlo článku 30 nařízení Brusel I bis, neboť soudci jsou sami schopni posoudit situaci a rozhodnout podle konkrétních okolností případu.¹⁴⁶

Ačkoli pracovní skupina EAPIL představila ve svém projektu pouze tyto dva návrhy k novelizaci pravidel upravujících překážku litispendence, v literatuře jsou diskutovány další sporné body, na které bylo odkazováno napříč touto prací. Pokud dostatečnou interpretaci neposkytne judikatura SDEU, měl by se evropský zákonodárce v další vlně novelizací pokusit vyjasnit otázku vlivu změny či doplnění žaloby na posuzování okamžiku zahájení řízení,¹⁴⁷ umožnění soudu přezkoumat platnost dohody o volbě soudu ve prospěch jiného soudu před přerušением řízení,¹⁴⁸ a v jakém okamžiku má soud při posuzování totožnosti řízení zkoumat totožnost skutkových okolností sporu.¹⁴⁹

V neposlední řadě by bylo vhodné se znovu zabývat možností stanovení časového limitu pro posouzení příslušnosti soudem, u kterého bylo řízení zahájeno jako první. V rámci boje proti taktickým litigacím ve stylu „italského torpéda“¹⁵⁰ novelizační návrh nařízení Brusel I bis počítal s limitem šest měsíců pro určení příslušnosti prvního soudu.¹⁵¹ Na druhou stranu, i kdyby tu takový časový limit byl stanoven, domnívám se, že jeho vymahatelnost by byla ve státech s notoricky pomalým soudním aparátem zřejmě i tak prakticky nemožná.

5.2. Jurisdiction Project v rámci Haagské konference mezinárodního práva soukromého

Haagská konference mezinárodního práva soukromého začala pracovat na harmonizaci pravidel mezinárodní soudní příslušnosti a uznávání a výkonu zahraničních soudních rozhodnutí už v roce 1992. Původně usilovala o vytvoření jediné úmluvy, nakonec však byla práce rozdělena

¹⁴⁵ *Ibid*, str. 14.

¹⁴⁶ *Ibid*, str. 14.

¹⁴⁷ Srov. str. 15 této práce.

¹⁴⁸ Srov. str. 16 této práce.

¹⁴⁹ Srov. str. 22 této práce.

¹⁵⁰ Srov. str. 16 této práce.

¹⁵¹ Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 14. 12. 2010. Online. KOM(2010) 748. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52010PC0748>. [cit. 2024-11-02].

na tři jednotlivé projekty. Prvním úspěšným výstupem byla Úmluva o volbě soudu v roce 2005. V roce 2011 byly obnoveny práce na obecnějším nástroji pro uznávání a výkon cizích rozhodnutí. Výsledkem byla Úmluva o soudních rozhodnutích z roku 2019. Nyní se Haagská konference mezinárodního práva soukromého opět zaměřuje na příslušnost v občanských a obchodních věcech s cílem snížit riziko paralelních soudních sporů. Cílem současného projektu *Jurisdiction Project* je příprava mezinárodní úmluvy, která doplní Úmluvu o volbě soudu a Úmluvu o soudních rozhodnutích. Jednou ze základních otázek, které má připravovaný instrument zodpovědět je, jakým způsobem může harmonizace pravidel v této oblasti snížit riziko paralelních soudních řízení v několika státech.¹⁵² Od roku 2021 je činná pracovní skupina, jejímž úkolem je příprava návrhu znění nové úmluvy. Nejnovějším výstupem z činnosti této pracovní skupiny je zpráva z února 2024, která obsahuje prozatímní návrh možného znění budoucí úmluvy.¹⁵³

Jedním z hlavních cílů této nové úmluvy je limitace paralelních soudních řízení. Pracovní skupina se proto bude muset vypořádat s problémem, jaký způsob předcházení paralelním soudním řízením zvolit. Dva základní přístupy představené v této práci, překážka litispendence a institut *forum non conveniens*, jsou v zásadě neslučitelné a těžko se mezi nimi bude hledat kompromis. Pokud má mít tato úmluva šanci oslovit k podpisu dostatečný počet smluvních stran, nemůže si dovolit „nadržovat“ ani *common law* ani kontinentální právní kulturu. Jaký nástroj předcházení paralelním soudním řízením by se tedy měl v připravované úmluvě objevit?

Nová mezinárodní úmluva by mohla být příležitostí pro redefinici přístupů k prevenci paralelních soudních řízení. Herrup a Brand představili vlastní řešení, které se nezakládá ani na překážce litispendence ani na institutu *forum non conveniens*, které podle nich nefungují dobře a je pravděpodobné, že budou čím dál méně vhodné ve stále se měnícím a komplexním právním světě.¹⁵⁴ Navrhují proto nový empirický způsob pro určování „vhodnějšího soudu“. Tímto způsobem by měl být až pětistupňový test, který by prováděl každý soud, u něž bylo paralelní řízení zahájeno. V první fázi testu by bylo nutné odpovědět na tři otázky, a tedy první tři stupně tohoto testu. Zprvu, je některý ze soudů nepřiměřeně méně výhodný pro účastníka řízení než soud

¹⁵² Informace k „*Jurisdiction Project*“ na webových stránkách Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Online. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction>. [cit. 2024-11-02].

¹⁵³ Working Group on Jurisdiction. *Report of 2024*. Online. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/dc1c8d98-6303-438e-8f16-b1013ef71bdc.pdf>. [cit. 2024-11-02].

¹⁵⁴ HERRUP, Paul a BRAND, Ronald A. *A Hague Parallel Proceedings Convention: Architecture and Features*. Online. *Social Science Research Network*. Online. 2023 ISSN 1556-5068. Dostupné z: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4170254>. [cit. 2024-10-18], str. 1.

jiný? Zadržet, je u některého soudu možné předpokládat výrazně komplexnější vyřešení sporu včetně souvisejících řízení? A zatřetí, postoupilo již některé řízení výrazně dál než řízení jiné?¹⁵⁵

Pokud se po zodpovězení všech tří otázek oba soudy shodnou na tom, který z nich je očividně vhodnější, bude zde řízení pokračovat. Pokud ale stále nebude jasné, který soud je vhodnější, bude test pokračovat zkoumáním, zda u některého soudu hrozí podstatné zpoždění rozhodnutí ve věci, a zda by bylo nespravedlivé, aby soudy některého ze států nesly náklady spojené s vedením tohoto řízení. Pokud ani po těchto dvou krocích není jasné, který soud je vhodnější k vyřešení sporu, budou řízení pokračovat paralelně.

Ze zprávy pracovní skupiny Haagské konference mezinárodního práva soukromého k nové mezinárodní úmluvě o paralelních soudních řízeních se zdá, že test popsany Herrupem a Brandem se blíží představě pracovní skupiny. Podle aktuálního návrhu nové úmluvy by překážka litispence neměla být vůdčím principem řešení paralelních soudních řízení podle této úmluvy. Příslušnost by měly také zkoumat všechny soudy, u kterých bylo řízení zahájeno, nikoli pouze soud, u kterého bylo řízení zahájeno jako první.¹⁵⁶

Pro určení „vhodnějšího fóra“ bude soud zřejmě brát v úvahu několik faktorů, mezi kterými by podle návrhu budoucího článku 10 této úmluvy měly být, obdobně jako v návrhu výše, nepoměr v náročnosti/nákladech pro strany, včetně kontextu obvyklého pobytu stran; dostupnost důkazů; rozhodné právo; postup v řízení v danou chvíli, vč. rizika prodlevy; předpoklad komplexnějšího rozhodnutí sporu včetně souvisejících řízení; předpoklad uznání a výkonu vydaného rozhodnutí v smluvním státu úmluvy; a v řádný výkon spravedlnosti. Na rozdíl od výše popsaného testu by však soud měl brát v úvahu všechny tyto aspekty najednou, nikoli v postupném kaskádovém sledu.

Zdá se, že se pracovní skupina opravdu snaží hledat univerzální přístup k řešení paralelních soudních řízení, přičemž některé aspekty nám mohou být povědomé z fungování překážky litispence, a jiné – s drobnou převahou z institutu *forum non conveniens*. K překážce litispence odkazuje požadavek posoudit v celkové úvaze stádium, v jakém se nachází každé z paralelních řízení. Požadavek „řádného výkonu spravedlnosti“ se zase objevuje v úpravě

¹⁵⁵ HERRUP a BRAND 2023, str. 13, 14.

¹⁵⁶ Working Group on Jurisdiction. *Report of 2024*. Online. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/dc1c8d98-6303-438e-8f16-b1013ef71bdc.pdf>. [cit. 2024-11-02], str. 17.

překážky litispendence ve vztahu k třetím státům.¹⁵⁷ Požadavek zaručení řádného výkonu spravedlnosti tvoří podstatu i institutu *forum non conveniens*.

Překážka litispendence ovlivňuje návrh nové úmluvy ještě v jednom aspektu. Na rozdíl od návrhu Herrupa a Branda, pokud výsledkem posouzení vhodnějšího fóra není jednoznačná shoda mezi oběma soudy, před kterými je řízení vedeno, bude přistoupeno ke klasické překážce litispendence. Příslušný o rozhodnutí sporu v tomto případě by byl tedy soud, u kterého bylo řízení zahájeno jako první.¹⁵⁸

Návrh nové úmluvy se zatím nevěnoval otázce, jaká řízení považovat za totožná, a kdy přistupovat k procesu hledání vhodnějšího fóra u paralelních řízení. Herrup a Brand navrhuje přistupovat empiricky i k posuzování totožnosti řízení. Takové posouzení by se zakládalo pouze na skutkových okolnostech případu, nikoli právních konceptech jako „totožnost věcí“ v evropském systému. Vzhledem k tomu, že pracovní skupina Haagské konference mezinárodního práva soukromého přistoupila k úpravě paralelních řízení v podobném kompromisním smyslu jako Herrup a Brand, není od věci se domnívat, že stejnou logikou bude přistupováno i ke stanovení kritérií pro identifikaci „totožného řízení“.

Jak uvádí Herrup a Brand, Haagská konference mezinárodního práva soukromého má příležitost, aby kriticky prozkoumala paralelní řízení bez předsudků, s ohledem na empirickou realitu a od nuly. Zda tuto příležitost využije, se teprve ukáže.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Srov. str. 25 této práce.

¹⁵⁸ Working Group on Jurisdiction. *Report of 2024*. Online. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/dc1c8d98-6303-438e-8f16-b1013ef71bdc.pdf>. [cit. 2024-11-02], str. 21.

¹⁵⁹ HERRUP, Paul a BRAND, Ronald A. *A Hague Convention on Parallel Proceedings, Working Paper*. Online. Harvard International Law Journal Online, 2022, č. 63. Dostupné z: https://scholarship.law.pitt.edu/fac_articles/482. [cit. 2024-10-18], str. 10.

6. Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat a analyzovat právní úpravu překážky litispendence jako nástroje řešení pozitivních jurisdikčních konfliktů v mezinárodním právu civilním procesním. V rámci analýzy bylo zjištěno, že pro účinné použití překážky litispendence je v první řadě nezbytné, aby k tomu byl na základě mezinárodní justiční spolupráce vytvořen právní rámec, jako v případě Evropské unie, kde mezinárodní překážku upravují přímo použitelná nařízení. V opačném případě není v zásadě možné mezinárodní paralelní řízení regulovat.

Pravidla překážky litispendence si kladou za cíl předcházet vydávání vzájemně neslučitelných rozhodnutí. Aby toho bylo možné docílit, musí být pravidla pro aplikaci překážky litispendence vymezena přesně a dostatečně úzce. Základním předpokladem účinku překážky litispendence je totožnost paralelních řízení, která bývá vymežována pomocí totožnosti stran sporu a totožnosti věci. Bližší výklad k těmto prvkům poskytuje judikatura SDEU, avšak stále zde zůstávají nejasnosti, které by do budoucna bylo vhodné interpretovat blíže či zakotvit legislativně. Jedná se zejména o otázku vlivu změny či doplnění žaloby na posuzování okamžiku zahájení řízení, umožnění soudu přezkoumat platnost dohody o volbě soudu ve prospěch jiného soudu před přerušением řízení, vymezení okamžiku, kdy má soud zkoumat totožnost skutkových okolností sporu, stanovení časového limitu pro posouzení příslušnosti soudem, u kterého bylo řízení zahájeno jako první, a zakotvení speciální úpravy překážky litispendence pro hromadná řízení. Pozornost by měla být také věnována stále reálné možnosti zneužití pravidel o překážce litispendence pro taktické litigace.

Diplomová práce dále porovnává překážku litispendence s dalšími způsoby řešení pozitivních jurisdikčních konfliktů v mezinárodním právu soukromém. *Common law* pro řešení paralelních řízení používá primárně flexibilnější institut *forum non conveniens*. Evropská kontinentální právní kultura upřednostňuje překážku litispendence pro její předvídatelnost a transparentnost. Také zřejmě proto, že je typická pro většinu vnitrostátních procesněprávních úprav členských států. Z poslední novelizace nařízení Brusel I bis ale vyplývá postupný vývoj k větší flexibilitě po vzoru institutu *forum non conveniens*, zejména ve vztahu k paralelním řízením vedeným zároveň u soudů členských států EU a u soudů třetích států. *Anti-suit injunction*, druhý tradiční způsob řešení pozitivních konfliktů soudních pravomocí v systému *common law*, bývá na druhou stranu obecně označován za nevhodný pro použití v mezinárodním právu soukromém, neboť zásah do pravomoci zahraničního soudu je až příliš intenzivní. SDEU ho označil za zcela neslučitelný s evropským právem.

V závěru práce je pomocí metody analýzy a komparace zkoumán nový mechanismus pro regulaci paralelních řízení, který právě vzniká na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého, a který by měl být součástí nově připravované mezinárodní úmluvy o soudní příslušnosti. Tento nový mechanismus by měl vycházet z empirického zhodnocení překážky litispendence i institutu *forum non conveniens* a měl by v sobě kombinovat to nejlepší z obou institutů. Podstatou tohoto nového instrumentu však bude komplexní uvážení soudu, nikoli princip *prior in tempore*. Tato nová úmluva by tedy měla upřednostnit *forum non conveniens*, i když to neuvádí přímo.

Překážka litispendence zůstává důležitým nástrojem pro řešení mezinárodních jurisdikčních konfliktů v rámci Evropské unie. Pokud se ale i finální znění nově připravované mezinárodní úmluvy bude držet současného návrhu, mohlo by to předznamenat postupné oslabení vlivu překážky litispendence v mezinárodním právu soukromém ve prospěch institutu *forum non conveniens*, resp. zcela nového institutu pro řešení pozitivního konfliktu soudních pravomocí.

Seznam zkratek

Bruselská úmluva	Úmluva ze dne 27. 9. 1968 o mezinárodní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
EU	Evropská unie
Luganská úmluva	Úmluva ze dne 30. 10. 2007 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nářízení Brusel I bis	Nářízení EP a Rady č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nářízení Brusel I	Nářízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nářízení Brusel II ter	Nářízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí
Nářízení o výživném	Nářízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností
Nářízení o majetkových režimech v manželství	Nářízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství
Nářízení o majetkových režimech v registrovaném partnerství	Nářízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství
Nářízení o dědictví	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Úmluva o volbě soudu	Úmluva ze dne 30. 6. 2005 o dohodách o volbě soudu
Úmluva o soudních rozhodnutích	Úmluva ze dne 2. 7. 2019 o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských nebo obchodních věcech
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Česká literatura

BOGDAN, Michael. Zneužití litispence pomocí italského torpéda. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2008, roč. 2008, č. 1.

GRODL, Lukáš. *Forum Non Conveniens Doctrine – post Brexit Applicability in Transnational Litigation*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2022, č. 2, s. 285-303.

HUDECOVÁ, Lucia. In: VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára a ROHOVÁ, Iveta. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech uznání a výkonu cizího soudního rozhodnutí: (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis)*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7784-3.

KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Praha: Orbis, 1975.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 4. oprav. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-037-6.

MALACKA, Michal. *Mezinárodní právo soukromé a procesní: úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčího řízení*. 2. rozšířené vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-519-7.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-504-6.

ROZEHALOVÁ, Naděžda; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza a VALDHANS, Jiří. *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-699-1.

TICHÝ, Luboš. *Problematika litispence a jejích následků v nařízení Brusel I bis i ve vztahu k třetím státům*. Právník, ročník: 158, č. 11 /2019.

Zahraniční literatura

CRAWFORD, Elizabeth; CARRUTHERS, Janeen. *International Private Law: A Scots Perspective*. 4. vyd. Edinburgh: W. Green, 2015.

FENTIMAN, Richard. *International commercial litigation*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-871291-6.

FENTIMAN, R. In: MAGNUS, Ulrich a MANKOWSKI, Peter. *Brussels Ibis Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2016. ISBN 978-3-504-08005-1.

ROGERSON, Pippa. In: DICKINSON, Andrew; LEIN, Eva a JAMES, Andrew. *The Brussels I Regulation recast*. Oxford: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-871428-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

AHMED, Mukarrum. A Dangerous Chimera: Anti-Suit Injunctions Based on a 'Right to Be Sued' at the Place of Domicile Under the Brussels Ia Regulation? Online. 136 Law Quarterly Review 379, 2020. ISSN 1556-5068. Dostupné z: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3605745>. [cit. 2024-09-26].

- AHMED, Mukarrum. *The nature and enforcement of choice of court agreements: a comparative study*. Online. Oxford, UK: Hart Publishing, 2017. ISBN 978-1-50991-449-4. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=1584365&lang=cs&site=ehost-live>. [cit. 2024-11-02].
- BASEDOW, Jürgen; RÜHL, Giesela a FERRARI, Franco. *Encyclopedia of private international law*. Online. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. ISBN 978-1-78254-722-8. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy1.lib.gla.ac.uk/10.4337/9781782547235.F.10>. [cit. 2024-11-02].
- BACHMEIER, Tobias a FREYTAG, Martin. *Discretionary elements in the Brussels Ia Regulation*. Online. Journal of Private International Law. 2022, roč. 18, č. 2, s. 296-316. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2104683>. [cit. 2024-10-15].
- BERGSON, Ian. *The death of the torpedo action? The practical operation of the Recast's reforms to enhance the protection for exclusive jurisdiction agreements within the European Union*. Online. Journal of private international law. 2015, roč. 11, č. 1, s. 1-30. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17536235.2015.1033201>. [cit. 2024-10-02].
- BRAND, Ronald A., JABLONSKI, Scott R. *Forum Non Conveniens: History, Global Practice, and Future Under the Hague Convention on Choice of Court Agreements*. Online. New York: Oxford University Press, 2007. Dostupné z: <https://go.exlibris.link/9MHNLwGK>. [cit. 2024-11-02].
- BROWER, Charles N., Paula F. HENIN. *Chapter 5: Res Judicata*, In: Kinnear, Meg and Geraldine R. Fischer, et al. (eds). *Building International Investment Law: The First 50 Years of ICSID*. Online. Kluwer Law International, 2015. Dostupné z: <https://www.kluwerarbitration-com.ezproxy.is.cuni.cz/document/TOC-Kinnear-2015>. [cit. 2024-11-02].
- BUONAIUTI, Fabrizio Marongiu. *Lis alibi pendens and Related Actions in the Relationships with the Courts of Third Countries in the Recast of the Brussels I Regulation*. In: *Yearbook of Private International Law XV*. Online. Berlin, Boston: De Gruyter, 2012, s. 87-112. ISBN 3866532881. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/9783866536081.87>. [cit. 2024-11-02].
- COOK, Justin Paul. *Declining jurisdiction in the Hague's proposed judgments convention: amalgamating the 'more appropriate forum' and the 'clearly inappropriate forum' tests to provide the optimal forum non conveniens clause*. Online. Australian international law journal. 2014, roč. 21, č. 21, s. 19-39. ISSN 1325-5029. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_gale_infotrac_academiconefile_A455989179 [cit. 2024-09-25].
- CREMADES, B. M. a MADALENA, I. *Parallel Proceedings in International Arbitration*. Online. Arbitration international. 2008, roč. 24, č. 4, s. 507-540. ISSN 0957-0411. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/arbitration/24.4.507>. [cit. 2024-09-28].
- DAVIS, Kerenza. *"Profound" changes afoot for anti-suit injunctions: Gray v Hurley*. Online. 2020. Dostupné z <https://www.employeecompetition.com/profound-changes-afoot-for-anti-suit-injunctions-gray-v-hurley/>. [cit. 2024-09-26].
- FARRINGTON, Francesca. *A return to the doctrine of forum non conveniens after Brexit and the implications for corporate accountability*. Online. Journal of private international law. 2022, roč. 18, č. 3, s. 399-423. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2151092>. [cit. 2024-09-26].
- FELLMETH, Aaron Xavier. a HORWITZ, Maurice. *Guide to Latin in international law*. Online. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 1-282-73090-8. Dostupné z:

https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1ustijj/alma9925185177806986. [cit. 2024-11-02].

GARCIMARTÍN, Francisco a SAUMIER, Geneviève. *Explanatory Report to the Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters*. Online. Hague, Netherlands: The Hague Conference on Private International Law – HCCH. 2019. ISBN 978-90-83063-32-4. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/a1b0b0fc-95b1-4544-935b-b842534a120f.pdf>. [cit. 2024-11-02].

GRIGIENE, Jurgita a CÉRKA, Paulius. *Determining criteria for lis pendens in parallel processing*. Online. Anuario de la Facultad de Derecho, Universidad de Extremadura. 2023, č. 39, s. 243-261. ISSN 0213-988X. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_dialnet_primary_oai_dialnet_unirioja_es_ART0001662580. [cit. 2024-09-30].

HARTLEY, Trevor C. *Comity and the Use of Antisuit Injunctions in International Litigation*. Online. *The American journal of comparative law*. 1987, roč. 35, č. 3, s. 487-511. ISSN 0002-919X. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/840479>. [cit. 2024-09-26].

HERRUP, Paul a BRAND, Ronald A. *A Hague Convention on Parallel Proceedings, Working Paper*. Online. Harvard International Law Journal Online, 2022, č. 63. Dostupné z: https://scholarship.law.pitt.edu/fac_articles/482. [cit. 2024-10-18].

HERRUP, Paul a BRAND, Ronald A. *A Hague Parallel Proceedings Convention: Architecture and Features*. Online. *Social Science Research Network*. 2023 ISSN 1556-5068. Dostupné z: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4170254>. [cit. 2024-10-18].

HESS, Burkhard, et al. *The Reform of the Brussels Ibis Regulation – Academic Position Paper*. Online. Vienna Research Paper 2024. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4853421>. [cit. 2024-10-16].

JANEČKOVÁ, Pavlína. *Lis pendens as the solution of jurisdictional conflicts*. Online. IJAS. 2017. Dostupné z: https://is.muni.cz/publication/1401158/Janeckoava_clanek.pdf. [cit. 2024-11-02].

KOBLASOVÁ, Michaela, ČERMÁK, Jan. *Nejvyšší soud upřesnil právní režim zastavení řízení z důvodu litispendence podle nařízení Brusel I*. Online. Praha: epravo.cz. 2017 Dostupné z: <https://www.epravo.cz/clanky/nejvyssi-soud-upresnil-pravni-rezim-zastaveni-rizeni-z-duvodu-litispendence-podle-narizeni-brusel-i-104909.html?mail>. [cit. 2024-11-02].

MCLACHLAN, Campbell. *Lis pendens in international litigation*. Online. Leiden: Martinus Nijhoff, 2009. ISBN 90-474-4144-3. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_proquest_ebookcentralchapters_1112627_4_7. [cit. 2024-11-02].

ORSÁGOVÁ, Michaela. *Konflikty řízení mezi řádnými soudy a mezinárodní arbitráží*. Online. Disertační práce. 2010. Dostupné z <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/26030/140022806.pdf?sequence=1>. [cit. 2024-11-02].

PAILLI, Giacomo. *Lis Alibi Pendens within Europe: Is There a Way Out of the 'First in Time' Rule?* Online. 2013. Dostupné z SSRN: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2276572>. [cit. 2024-11-02].

PÅLSSON, Lennart. *The institute of "lis pendens" in international civil procedure*. Online. *Scandinavian studies in law*. 1970, roč. 14, s. 59. ISSN 0085-5944. Dostupné z:

https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_proquest_journals_1303835699. [cit. 2024-09-25].

SALGUEIRO, Marcos Dotta. *Grounds for Refusal*. In: WELLER, Matthias, RIBEIRO-BIDAOU, João, BRINKMANN, Moritz a DETHLOFF, Nina. *The HCCH 2019 Judgments Convention: Cornerstones, Prospects, Outlook*. Online. Oxford: Hart Publishing, 2023. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.5040/9781509959563.ch-004>. [cit. 2024-10-15].

VAN CALSTER, Geert. *Lis Pendens and third states: the origin, DNA and early case-law on Articles 33 and 34 of the Brussels Ia Regulation and its "forum non conveniens-light" rules*. Online. *Journal of private international law*. 2022, roč. 18, č. 3, s. 363-398. ISSN 1744-1048. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2151720>. [cit. 2024-09-28].

YANNACA-SMALL, Katia. *Parallel Proceedings*. In: MUCHLINSKI, Peter; ORTINO, Federico a SCHREUER, Christoph. *The Oxford handbook of international investment law*. Online. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-923138-6. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1ustijj/alma990012749610106986. [cit. 2024-11-02].

3. Seznam použitých právních předpisů a mezinárodních smluv

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Úmluva ze dne 27. 9. 1968 o mezinárodní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Úmluva ze dne 30. 10. 2007 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Úmluva ze dne 30. 6. 2005 o dohodách o volbě soudu.

Úmluva ze dne 2. 7. 2019 o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských nebo obchodních věcech.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení EP a Rady č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí.

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství.

Nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

Statut Mezinárodního soudního dvora.

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek skotského Court of Session ze dne 17. 3. 1892 ve věci 19 R 665, *Sim v. Robinow*.

Rozhodnutí Stálého dvoru mezinárodní spravedlnosti ze dne 15. 5. 1925, *Certain German Interests in Polish Upper Silesia*, str. 20.

Rozsudek SDEU ze dne 7. 6. 1984 ve věci 129/83, *Siegfried Zelger vs. Sebastiano Salinitri*.

Rozsudek SDEU ze dne 11. 7. 1985 ve věci C-221/84, *F. Berghoefler GmbH & Co. KG v. ASA SA*.

Rozsudek britského House of Lords ze dne 19. 11. 1986 ve věci [1986] UKHL 10, [1987] AC 460, *Spiliada Maritime Corp v Cansulex Ltd*.

Rozsudek SDEU ze dne 8. 12. 1987 ve věci 144/86. *Gubisch Maschinenfabrik KG vs. Giulio Palumbo*.

Rozsudek SDEU ze dne 19. 5. 1994 ve věci C-351/96, *Drouot assurances SA vs. Consolidated metallurgical industries (CMI industrial sites), Protea assurance and Groupement d'interet économique (GIE) Réunion européenne*.

Stanovisko Generálního advokáta Tesouro ze dne 13. 7. 1994 ve věci C-406/92, *Tatry v. Maciej Rataj*.

Rozsudek SDEU ze dne 6. 12. 1994 ve věci C-406/92, *Tatry v. Maciej Rataj*.

Rozsudek SDEU ze dne 9. 12. 2003 ve věci C-116/02, *Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl*.

Rozsudek SDEU ze dne 27. 4. 2004 ve věci C-159/02, *Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit a dalším*.

Rozsudek SDEU ze dne 1. 3. 2005 ve věci C-281/02, *Andrew Owusu v. N. B. Jackson jednajícím pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“ a dalším*.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 19. 8. 2004, sp. zn. 19 Co 1782/2004.

Rozsudek anglického Court of Appeal ze dne 21. 1. 2008 ve věci 1 Lloyd's Rep. 445(1)(d) (C.A.), *Kolden Holdings Ltd. v. Rodette Commerce Ltd*.

Rozhodnutí anglického Court of Appeal ze dne 3. 11. 2009 ve věci 1 WLR 866 (C.A.), *Debt Collect London Ltd. v. SK Slavia Praha-Fotbal AS*.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 29 Cdo 5599/2015.

Rozsudek SDEU ze dne 20. 12. 2017 ve věci C-467/16, *Brigitte Schlömp v. Landratsamt Schwäbisch Hall*.

Rozsudek SDEU ze dne 20. 5. 2021 ve věci C-913/19, *CNP spółka z ograniczoną odpowiedzialnością v. Gefion Insurance A/S*.

Předběžná otázka SDEU ze dne 19. 12. 2019 ve věci C-946/19, *MG v. HH*.

Usnesení SDEU ze dne 25. 9. 2020 ve věci C-946/19, *MG v. HH*.

5. Seznam ostatních zdrojů

Disent soudce Anzilottiho ve věci *Factory at Chorzów*, Online. Interpretation of Judgments Nos. 7 and 8. P.C.I.J. (Ser. A) No. 13, 1927. Dostupné z: <https://jsumundi.com/en/document/opinion/en-interpretation-of-judgments-nos-7-and-8-factory-at-chorzow-dissenting-opinion-by-m-anzilotti-friday-16th-december-1927>. [cit. 2024-11-02].

Zápis z příprav Statutu Mezinárodního soudního dvora. Dostupné z: https://www.icj-cij.org/sites/default/files/permanent-court-of-international-justice/serie_D/D_proceedings_of_committee_annexes_16june_24july_1920.pdf. [cit. 2024-11-02].

Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 14. 12. 2010. Online. KOM(2010) 748. Dostupné z: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52010PC0748>.

Informace k „*Jurisdiction Project*“ na webových stránkách Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Online. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction>. [cit. 2024-11-02].

Přehled Úmluvy o soudních rozhodnutí na webových stránkách Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Online. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>. [cit. 2024-11-02].

Přistoupení EU k Úmluvě o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Online. Praha: akbrodec.cz, 2022. Dostupné z: <https://www.akbrodec.cz/novinky/pristoupeni-eu-k-umluve-o-uznani-a-vykonu-cizich-soudnich-rozhodnuti-v-obcanskyc>. [cit. 2024-10-15].

Working Group on Jurisdiction. *Report of 2024*. Online. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/dc1c8d98-6303-438e-8f16-b1013ef71bdc.pdf>. [cit. 2024-11-02].

Překážka litispendence v mezinárodním právu soukromém

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá institutem překážky litispendence v mezinárodním civilním procesním právu. S rostoucí globalizací a nárůstem přeshraničních obchodních styků roste také riziko jurisdikčních konfliktů mezi soudy různých států. Překážka litispendence slouží jako mechanismus prevence vydávání protichůdných a vzájemně neslučitelných rozhodnutí tím, že brání soudu, u kterého bylo totožné řízení zahájeno později, aby v řízení pokračoval, dokud soud, u kterého bylo řízení zahájeno jako první, nerozhodne o vlastní mezinárodní příslušnosti. Základním předpokladem účinku překážky litispendence je totožnost paralelních řízení, která bývá vymezována pomocí totožnosti stran sporu a totožnosti věci. Práce podrobně analyzuje právní zakotvení překážky litispendence v evropském právu, zejména v nařízení Brusel I bis, a porovnává tento přístup s alternativními instituty, jako je *forum non conveniens* nebo *anti-suit injunction*, které jsou běžné v právních systémech *common law*.

Dále se práce snaží analyzovat postupný vývoj překážky litispendence v bruselském režimu směrem k větší flexibilitě, zejména ve vztahu k paralelním řízením vedeným zároveň u soudů členských států EU a u soudů třetích států. Předmětem práce je i úvaha nad budoucností institutu překážky litispendence, kterou ovlivňuje současná iniciativa k přípravě nové mezinárodní úmluvy pro regulaci paralelních řízení na půdě Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Aktuální návrh a úvahy zde publikované usilují o kompromis mezi inherentní přísností překážky litispendence s diskreční povahou institutu *forum non conveniens*. Práce uzavírá, že i když překážka litispendence zůstává důležitým nástrojem pro řešení jurisdikčních konfliktů v rámci Evropské unie, její budoucí použití na globální úrovni může být ovlivněno nově vznikajícími mezinárodními právními nástroji.

Klíčová slova: překážka litispendence, paralelní řízení, forum non conveniens

Lis Pendens in Private International Law

Abstract

The thesis examines the institute of *lis pendens* in international civil procedural law. With increasing globalisation and the growth of cross-border trade relations, the risk of jurisdictional conflicts between courts of different states is also increasing. The *lis pendens* principle serves as a mechanism to prevent the issuance of conflicting and mutually incompatible decisions by preventing a court before which identical proceedings have been brought later from continuing the proceedings until the court first seised has decided on its own international jurisdiction. The fundamental prerequisite for the effect of *lis pendens* is the identity of the parallel proceedings, which is usually defined by the identity of the parties to the dispute and the identity of the cause. The thesis analyses in detail the legal anchoring of *lis pendens* in European law, in particular in the Brussels I bis Regulation, and compares this approach with alternative doctrines such as *forum non conveniens* or *anti-suit injunction*, which are traditional in common law jurisdictions.

Furthermore, the thesis seeks to analyse the gradual evolution of *lis pendens* in the Brussels regime towards greater flexibility, especially in relation to parallel proceedings conducted simultaneously before the courts of the EU member states and the courts of third states. The thesis also considers the future of *lis pendens*, which will be influenced by the current initiative to prepare a new international convention for the regulation of parallel proceedings at the Hague Conference on Private International Law. The current proposal and the reflections published here seek a compromise between the inherent rigour of *lis pendens* and the discretionary nature of *forum non conveniens*. The thesis concludes that while *lis pendens* remains an important tool for resolving jurisdictional conflicts within the European Union, its future application at the global level may be influenced by other emerging international legal instruments.

Klíčová slova: lis pendens, parallel proceedings, forum non conveniens